

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. kovo 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė), Gedimino Sagačio (pranešėjas) ir Donato Šerno,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės I. A. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. birželio 28 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės I. A. ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikos valstybei atstovaujamai Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato, dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių procesinę prievartos priemonę – nušalinimą nuo pareigų įtariamo nusikaltimo padarymu asmens, neturtinės žalos dydžio nustatymą, priežastinį ryšį taikant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 6.272 straipsnyje reglamentuojamą civilinę atsakomybę, turtinės žalos atlyginimą, įrodymų vertinimą, aiškinimo ir taikymo, Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) ir kasacinio teismo praktikos taikymo paskirstant bylinėjimosi išlaidas neturtinės žalos atlyginimo byloje.
2. Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės 13 644,94 Eur turtinės žalos ir 50 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, 5 procentų dydžio metines procesines palikanas.
3. Ieškovė nurodė, kad 2017 m. balandžio 27 d. jai buvo pareikštas įtarimas, kad ji, būdama statutinė valstybės tarnautoja, eidama Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus viršininko pareigas, veikdama bendrininkų grupe su Migracijos skyriaus specialistais Ž. L., L. G. ir I. P., 2017 m. balandžio 18 d. savo kabinete netiesiogiai per bendrininkę I. P. priėmė iš UAB „Lauriva“ vadovės 47,76 Eur vertės kyšį (brendžio butelį ir saldainius), skirtą visiems bendrininkams už skubesių procedūrų sutvarkymą teisėtai vykdant įgaliojimus, t. y. už skubesių procedūrų atlikimą ir palankesnių sprendimų tikrinant UAB „Lauriva“ kvietymus trečiųjų šalių (ne Europos Sąjungos) piliečiams atvykti į Lietuvos Respubliką verslo reikalais, priėmimą, patvirtinimą, išdavimą. Šiais savo veiksmais ieškovė buvo įtariama padariusi nusikalstamą veiką, nustatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – [BK](#)) 225 straipsnio 1 dalyje.
4. Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2017 m. balandžio 26 d. nutarimu ieškovė buvo laikinai sulaikyta nuo 2017 m. balandžio 26 d. 15.08 val. iki 2017 m. balandžio 27 d. 17.45 val. Marijampolės rajono apylinkės teismas ikiteisminiame tyrime 2017 m. balandžio 28 d. nutartimi nutarė ieškovę nušalinti nuo Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus viršininko pareigų 1 mėnesio laikotarpiui. Iš viso laikinas nušalinimas truko nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d. Ieškovė skundė teismo nutartį, kuriomis buvo nutarta nušalinti ir vėliau pratęstas jos nušalinimas nuo pareigų, tačiau jos skundai buvo atmesti. Prieš pradėdant ikiteisminį tyrimą ir jo metu ieškovės atžvilgiu buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės: elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio slapta kontrolė ir fiksavimas, slaptas pateikimas į tarnybines patalpas dėl slaptų garso ir vaizdo įrašymo priemonių įrengimo su leidimu stebėti, klausyti ir fiksuoti pokalbius, leidimas gauti informaciją apie banko sąskaitose vykstančias ūkines, finansines operacijas, finansinių ir (ar) mokėjimo priemonių panaudojimą, mobiliojo ryšio telefonų įrenginių ir įsirašytųjų skambučių bei trumpųjų žinučių išsklotinių ir kitų įvykių informacijos gavimas nuo 2016 m. lapkričio 23 d.
5. Marijampolės apylinkės teismas 2019 m. vasario 14 d. nuosprendžiu ieškovę išteisino kaip nepadariusią nusikalstamos veikos, nurodytos [BK 225 straipsnio](#) 1 dalyje. Kauno apygardos teismas 2020 m. vasario 19 d. nuosprendžiu ieškovę pripažino kalta pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį ir nubaudė 100 MGL bauda. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartimi nutarė Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. vasario 14 d. nuosprendį bei Kauno apygardos teismo 2020 m. vasario 19 d. nuosprendį panaikinti ir baudžiamąją bylą ieškovei pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį nutraukti, nes nepadaryta veika, turinti šio nusikaltimo požymių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo esminius baudžiamojo proceso pažeidimus: 1) 2017 m. spalio 26 d. prokuroro nutarimu ikiteisminis tyrimas L. G. ir J. M. atžvilgiu buvo atskirtas ir užbaigtas baudžiamuoju įsakymu, taip pažeidžiant Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. birželio 1 d. įsakymu patvirtintas rekomendacijas, įtvirtinančias, kad jeigu nusikalstamą veiką padaro bendrininkų grupė, procesas gali būti užbaigtas teismo baudžiamuoju įsakymu tik tuo atveju, kai tam neprieštarauja (sutinka) visi bendrininkai. Atskyrus ikiteisminius tyrimus buvo esmingai apsunkinta ieškovės teisė į gynybą; 2) ieškovės atžvilgiu nepateisinamai ilgą laiką buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės, tokiu būdu varžant ieškovės teises neproporcingai ilgą laiką ir pernelyg intensyvia apimtinai; 3) ieškovė buvo nepagrįstai sulaikyta pažeidžiant Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – [BPK](#)) 140 straipsnio 2 dalį; 4) patraukiant ieškovę baudžiamajon atsakomybėn pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas – skundžiamus nuosprendžius priėmę teismai neatskleidė nuteistųjų kaltės turinio, jį grindę prielaidomis ir argumentais, kurių neįmanoma patikrinti baudžiamojo proceso įstatymo nustatyta tvarka.
6. Atsakovės neteisėti veiksmai pasireiškė ir tuo, kad ieškovė buvo nušalinta nuo pareigų laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d. Nors ieškovė ir buvo įtariama padariusi nusikalstamą veiką, susijusią su jos tarnyba, tačiau tiek skiriant šią procesinę prievartos priemonę, tiek ją tęsiant buvo pažeisti konstitucinio proporcingumo principai. Ieškovei buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės dar nuo 2016 m. gruodžio 1 d. ir iki 2017 m. balandžio 18 d. nebuvo gauta jokių duomenų apie jos darytas nusikalstamas veikas, išskyrus 2017 m. balandžio 18 d., kai kolegė atnešė jai butelį brendžio ir saldainių. Kaip nurodė kasacinis teismas, dar surašant laikino sulaikymo protokolą jau buvo gauta pakankamai duomenų, turinčių reikšmės bylai: slapto sekimo duomenys, garso ir vaizdo įrašai, surastas galimo kyšio

dalykas (saldainiai ir gėrimai) ir kt., todėl šios procesinės prievartos priemonės taikyti tuo pagrindu, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veika, nebuvo pagrindo. Taip pat nebuvo pagrindo laikyti, kad ieškovė gali daryti naujas nusikalstamas veikas, nes per pusę metų trukusį kriminalinės žvalgybos priemonių naudojimą buvo nustatytas tik vienas saldainių ir gėrimo paėmimo atvejis, kuris, kaip vėliau nustatyta, net nebuvo nusikalstamas.

7. Ieškovės dėl baudžiamosios bylos patirtą 13 644,94 Eur turtinę žalą sudaro 4924,03 Eur už teisinę pagalbą advokatams baudžiamojo proceso metu, 8480,91 Eur negautos pajamos ieškovės nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu (nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d.) ir 240 Eur išlaidos už psichoterapinį gydymą. Patirtą neturtinę žalą ieškovė įvertino 50 000 Eur.
8. Ieškovė nurodė, kad taikant kriminalinės žvalgybos priemones buvo pažeista jos teisė į privatų gyvenimą; nesant pagrindo ieškovė buvo laikinai sulaikyta daugiau nei para, tai sukėlė jai didžiulį dvasinį sukrėtimą, nes ji buvo policijos pareigūnė, turėjusi vieną aukščiausių laipsnių policijoje – vyresniojo komisaro. Dėl nepagrįsto sulaikymo ir laisvės apribojimo ieškovė patyrė didžiulį pažeminimą. Dėl vykdyto baudžiamojo persekiojimo ieškovė itin išgyveno, tai atsiliepė jos psichinei sveikatai. Ieškovei 2018 m. kovo 19 d. buvo diagnozuotas mišrus nerimo ir depresinis sutrikimas, taikytas gydymas medikamentais. 2017 m. balandžio 28 d. ieškovė nualpo darbe, krisdama susižalojo. Ieškovė prarado sveikatą, darbo pajamas laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d., reputaciją. Ieškovės baudžiamasis persekiojimas buvo pradėtas, vykdytas ir tęstas ilgą laiką, naudojant operatyvines ir procesines prievartos priemones jos atžvilgiu. To pasekmė – stresas, nervinė įtampa, ieškovei pablogėjo sveikata. Ieškovės laikino sulaikymo faktas sukėlė išgyvenimų ir ieškovės šeimos nariams – nepilnamečiam sūnui ir sutuoktiniui, kuriam net nebuvo pranešta apie jos sulaikymą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

9. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. vasario 14 d. sprendimu priteisė ieškovei iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Teisingumo ministerijos, Generalinės prokuratūros ir Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato, 12 222,38 Eur turtinės žalos atlyginimo, 3000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, 5 procentų dydžio metines procesines palūkanas už priteistą sumą (15 222,38 Eur), skaičiuojamas nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos (2021 m. birželio 5 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, ir 360 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Kitą ieškinio dalį teismas atmetė.
10. Teismas nurodė, kad 2017 m. balandžio 27 d. ieškovei buvo pranešta apie įtarimą padarius nusikaltimą, nurodytą [BK 225 straipsnio](#) 1 dalyje (kyšininkavimą). Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2017 m. balandžio 26 d. nutarimu ieškovė 2017 m. balandžio 26 d. 15.08 val. laikinai buvo sulaikyta iki 2017 m. balandžio 27 d. 17.45 val. Nuo 2016 m. gruodžio 1 d. iki 2017 m. gegužės 3 d. ieškovei buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės – elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio slapta kontrolė ir fiksavimas, patekimas į tarnybines patalpas jose įrengiant slaptas garso ir vaizdo įrašymo priemones, leidimas gauti informaciją apie ieškovės banko sąskaitose vykstančias operacijas. Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 27 d., 2017 m. gegužės 25 d. ir 2017 m. liepos 26 d. nutartimis ieškovei taikyta procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų; iš viso ieškovė buvo nušalinta nuo pareigų nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d. Prokuroro 2017 m. spalio 26 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas įtariamųjų L. G. ir J. M. atžvilgiu buvo atskirtas siekiant greitesnio nusikalstamų veikų ištyrimo.
11. Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. vasario 14 d. nuosprendžiu ieškovė pagal [BK 225 straipsnį](#) buvo išteisinta, nenustačius, kad ji dalyvavo padarant nusikalstamą veiką. Kauno apygardos teismo 2020 m. vasario 19 d. nuosprendžiu ieškovė buvo pripažinta kalta [BK 225 straipsnio](#) 1 dalies pagrindu ir nubausta 100 MGL (3766 Eur) bauda, taip pat ieškovei paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – 3 m. jai buvo atimta teisė dirbti darbą valstybės tarnyboje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartimi šie teismų nuosprendžiai panaikinti ir ieškovei iškelta baudžiamoji byla pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį buvo nutraukta, konstatavus, kad nepadaryta veika, turinti šio nusikaltimo požymių.
12. Neteisėtus ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros pareigūnų ir teismo veiksmus, kaip valstybės civilinės atsakomybės sąlyga, ieškovė nurodo: 1) ieškovė buvo nepagrįstai sulaikyta laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 26 d. 15.08 val. iki 2017 m. balandžio 27 d. 17.45 val.; 2) ikiteisminio tyrimo metu ieškovei taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės, kuriomis jos teisės buvo varžomos neproporcingai ilgą laiką ir pernelyg intensyvia apimtini; 3) buvo padarytas esminis baudžiamojo proceso pažeidimas prokuroro 2017 m. spalio 26 d. nutarimu atskyrus ikiteisminius tyrimus ir juos užbaigus baudžiamuoju įsakymu daliai įtariamųjų (L. G. ir J. M.), dėl to iš ieškovės buvo atimta galimybė efektyviai pasinaudoti teise į gynybą, užkirstas kelias išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį; 4) patraukiant ieškovę baudžiamajon atsakomybėn pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas; 5) ieškovė laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d. nepagrįstai buvo nušalinta nuo pareigų.
13. Ieškovės nurodyti teisėsaugos institucijų pareigūnų pažeidimai, kuriais šioje byloje įrodinėjami ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros pareigūnų ir teismo neteisėti veiksmai (išskyrus laikiną nušalinimą nuo pareigų), yra konstatuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartimi, kuria baudžiamoji byla ieškovės atžvilgiu buvo nutraukta. Kasacinis teismas konstatavo toliau nurodomas aplinkybes:
  - 13.1. Ieškovės sulaikymas buvo perteklinis, grindžiamas formaliais ir tikrovės neatitinkančiais motyvais, esmingai pažeidė ieškovės teises. Surašant laikino sulaikymo protokolą jau buvo gauta pakankamai duomenų, turinčių reikšmės bylai: slapto sekimo duomenys, garso ir vaizdo įrašai, surastas galimo kyšio dalykas (saldainiai ir gėrimai) ir kt. Tolesnis ieškovės sulaikymas buvo netikslingas, jo metu nebuvo atliekami jokie procesiniai veiksmai. Ieškovės atžvilgiu taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės buvo neproporcingos.
  - 13.2. Nors nagrinėjamu atveju taikant kriminalinės žvalgybos priemones buvo išaiškinta galimai padaryta nusikalstama veika, tačiau tai savaime nepateisina kriminalinės žvalgybos priemonių taikymo trukmės ir intensyvumo, jos ieškovės atžvilgiu truko pusę metų. Ieškovės teisės buvo varžomos neproporcingai ilgą laiką ir pernelyg intensyvia apimtini. Be to, kriminalinės žvalgybos priemonės buvo panaudotos ne tik kaip būdas išaiškinti galimai daromas nusikalstamas veikas, tačiau ir kaip būdas „surasti“ ieškovės veiksmuose nusikalstamų veikų požymių.
  - 13.3. Apie prokuroro 2017 m. spalio 26 d. nutarimu atskirtus ikiteisminius tyrimus įtariamųjų L. G. ir J. M. atžvilgiu nebuvo pranešta ieškovei, tokiu būdu atimant iš jos galimybę reikšti prieštaravimus ir apskusti tokį prokuroro sprendimą. Ikiteisminio tyrimo metu atskyrus ieškovės, L. G. bei J. M. ikiteisminius tyrimus ir pastarųjų atžvilgiu inicijavus atskirą baudžiamąją bylą, buvo pažeistas [BPK 7 straipsnyje](#) įtvirtintas rungimosi proceso principas, iš ieškovės atimta galimybė efektyviai pasinaudoti savo teise į gynybą. L. G. bei J. M. atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis turėjo įtaką ieškovės baudžiamąją bylą nagrinėjusio teismo išankstinės pozicijos dėl pareikštų kaltinimų formavimuisi, todėl konstatuotinas esminis [BPK](#) pažeidimas, sutrukdęs teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą nuosprendį.
  - 13.4. Patraukiant ieškovę baudžiamajon atsakomybėn pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, nes nenustatyta, kad ieškovė veikė tyčia, suprasdama savo veiksmų galimą neteisėtą pobūdį ir siekdama taip elgtis. Skundžiamus nuosprendžius priėmę teismai neatskleidė nuteistųjų kaltės turinio, jį grindė prielaidomis ir argumentais, kurių neįmanoma patikrinti baudžiamojo proceso įstatymo nustatyta tvarka.
14. Kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo bei

esminių [BPK](#) pažeidimų. Taigi dalis ieškovės įrodinėjamų neteisėtų ikiteisminio tyrimo, prokuratūros pareigūnų ir teismo veiksmų yra konstatuoti įsiteisėjusia kasacinio teismo nutartimi, todėl papildomai neįrodinėti. Šie kasacinio teismo konstatuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų ir teismų padaryti esminiai [BPK](#) normų pažeidimai patvirtina, kad baudžiamojo proceso metu buvo padarytos klaidos, turėjusios lemiamą reikšmę ieškovės teisių pažeidimui baudžiamajame procese, ir sudaro pagrindą konstatuoti neteisėtus veiksmus kaip būtinąją civilinės atsakomybės sąlygą ([CK 6.246 straipsnis](#)). Teismas pažymėjo, kad teisėsaugos institucijų pareigūnų neteisėtų veiksmų, kuriais grindžiamas ieškinyje ir kurie konstatuoti kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartimi, kiek tai susiję su teismų veiksmais, neginčio ir atsakovės atstovė Teisingumo ministerija.

15. Ieškovė savo ieškinį grindžia ir tuo, kad ji buvo neteisėtai nušalinta nuo pareigų laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d. Šių ieškovės nurodytų pažeidimų kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nekonstatavo (šios aplinkybės baudžiamojoje byloje nebuvo vertinamos). Tačiau pagal teismų praktiką vien ta aplinkybė, kad civilinio proceso tvarka skundžiami veiksmai baudžiamajame procese nebuvo įvertinti kaip neteisėti, neužkerta kelio konstatuoti jų neteisėtumą civilinio proceso tvarka (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-347-687/2018](#)).
16. Ieškovė buvo įtariama ir kaltinama nusikaltimo, nustatyto [BK 225 straipsnio](#) 1 dalyje, padarymu, t. y. tuo, kad ji, būdama statutinė valstybės pareigūnė, t. y. eidama Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus viršininko pareigas, kartu su bendrininkais priėmė 47,76 Eur vertės kyši (brendžio butelį ir saldinius) už teisėtą veikimą vykdančią įgaliojimus. Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 27 d., 2017 m. gegužės 25 d. ir 2017 m. liepos 26 d. nutartimis ieškovei prokuroro prašymais buvo paskirta procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų, o vėliau ji buvo pratešta, šios priemonės taikymo būtinumas buvo grindžiamas tokiais argumentais: 1) ieškovės einamos pareigos nesuderinamos su jai inkriminuojama veika; 2) įtariamoji, eidama Migracijos skyriaus viršininko pareigas, naudodamasi turima įtaka ir ryšiais, gali paveikti kitus jai pavaldžius įtariamuosius, dar neapklaustus liudytojus, sunaikinti ir suklaidinti tyrimui reikšmingus dokumentus ir tokiu būdu trukdyti procesui; 3) įtariamoji gali daryti naujas analogiškas veikas.
17. Atsižvelgdamas į tai, kad ieškovė buvo įtariama nusikaltimu, padarytu einant jos tarnybines pareigas, įtarimai, be kita ko, buvo pareikšti ir ieškovės pavaldiniams (Ž. L., I. P.), teismas konstatavo, kad ieškovės nušalinimas nuo pareigų pradiniu nusikaltimo tyrimo laikotarpiu buvo pateisinamas. Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi ši procesinė prievartos priemonė ieškovei buvo paskirta vieno mėnesio laikotarpiui (iki 2017 m. gegužės 28 d.). Tačiau šių priemonių taikymas ieškovei pusę metų neatitinka tokių priemonių proporcingumo reikalavimo. Ta aplinkybė, kad ieškovė įtariama padariusi nusikaltimą, susijusį su jos einamomis pareigomis, nėra savarakiškas pagrindas tokią procesinę prievartos priemonę taikyti. Šios priemonės taikymo pagrindai – jei tai būtina, kad: 1) būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veika; 2) būtų užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas.
18. Byloje nustatyta, kad krata ieškovės darbo kabinete buvo atlikta dar iki jos nušalinimo nuo pareigų įtariamieji ir liudytojai apklausti pradinėje ikiteisminio tyrimo stadijoje. Dėl šios priežasties procesinė prievartos priemonė – nušalinimo nuo pareigų vėlesnis pratešimas teismo 2017 m. gegužės 25 d. ir 2017 m. liepos 26 d. nutartimis, motyvuojant galimu trukdymu ikiteisminiam tyrimui, buvo perteklinis, nepagrįstai suvaržantis ieškovės teises, įskaitant ir teisę į pajamas. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad ieškovė anksčiau nebuvo teista, buvo gerai vertinama darbovietėje kaip turinti ilgalaikius socialinius ryšius, todėl nebuvo pagrindo spręsti apie poreikį ieškovei užkirsti kelią daryti naujas nusikalstamas veikas. Be to, ieškovei kriminalinės žvalgybos priemonės buvo taikomos nuo 2016 m. gruodžio 1 d. ir iki 2017 m. balandžio 18 d. nebuvo gauta jokių duomenų apie jos darytas nusikalstamas veikas, išskyrus 2018 m. balandžio 18 d., kai buvo užfiksuota, kad ieškovė priėmė sąlyginai nedidelės vertės kyši – brendžio butelį ir saldinius. Tai, kad neegzistuoja procesinė prievartos pagrindas – užkirsti kelią daryti naujas nusikalstamas veikas, pripažino ir Kauno apygardos teismas 2017 m. rugpjūčio 28 d. nutartimi, nors ir palikdamas nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria ieškovei prateštas laikino nušalinimo nuo pareigų terminas. Teismas konstatavo, kad prokuratūros ir teisėjų veiksmai kreipiantis dėl šios procesinės prievartos priemonės pratešimo ir ją pratešiant neatitiko bendrosios rūpestingumo ir pareigingumo pareigos ir laikytini neteisėtais veiksmais civilinės teisinės atsakomybės prasme ([CK 6.263, 6.246 straipsniai](#)).
19. Teismas, konstatavęs neteisėtus veiksmus, sprendė dėl ieškovei padarytos žalos fakto ir dydžio bei priežastinio ryšio tarp ieškovei padarytos žalos ir teisėsaugos institucijų pareigūnų neteisėtų veiksmų. Pagal įstatymą ieškovė turi teisę tiek į turtinės, tiek į neturtinės žalos atlyginimą ([CK 6.272 straipsnio](#) 3 dalis).
20. Ieškovė pateikė įrodymus, patvirtinančius faktiškai patirtų 4924,03 Eur išlaidų advokatų pagalbai apmokėti baudžiamojo proceso metu faktą ir dydį. Teisė veikti byloje pasinaudojant advokato teisine pagalba – vienas iš teisės į teisminę gynybą įgyvendinimo aspektų, todėl ieškovės reikalavimas priteisti iš atsakovės išlaidų už advokatų teisinę pagalbą baudžiamojoje byloje atlyginimą yra pagrįstas.
21. Be to, ieškovė prašė priteisti 8480,91 Eur negautas pajamas nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d. Negautos pajamos, kaip netiesioginiai nuostoliai, yra asmens pagrįstai tikėtinos gauti lėšos, kurias asmuo būtų gavęs iš teisėtos veiklos, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Teismas nusprendė, kad ieškovė turėjo teisę gauti pajamas nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu nuo 2017 m. gegužės 28 d. iki 2017 m. spalio 27 d., jos pagal ieškovės pateiktą pažymą sudaro 7058,35 Eur (8490,91 Eur – 1422,56 Eur).
22. Ieškovė pateikė įrodymus, patvirtinančius, kad 2018 m. kovo 19 d. kreipėsi į gydytojus dėl pablogėjusios savijautos, jai buvo diagnozuotas mišrus nerimo ir depresinis sutrikimas, už gydymą ieškovė sumokėjo 240 Eur. Šių išlaidų atlyginimas priteistinas ieškovei iš atsakovės kaip turtinės žalos atlyginimas.
23. Teismas nusprendė, kad nustatyti neteisėti teisėsaugos institucijų veiksmai, ypač ieškovės nepagrįstas sulaikymas, neabejotinai sukėlė ieškovei neigiamų psichologinių išgyvenimų (baudžiamojo proceso metu ieškovei buvo diagnozuotas mišrus nerimo ir depresijos sutrikimas). Tačiau dalis ieškovės nurodomų neigiamų psichologinių išgyvenimų, įskaitant ir jos reputacijos pažeminimą, yra susiję su paties ikiteisminio tyrimo pradėjimu, kuris nėra pripažintas neteisėtu (ieškovė tokios aplinkybės ir neįrodinėjo). Dėl patirtų neigiamų išgyvenimų, susijusių su baudžiamojo proceso pradėjimu, iš dalies yra atsakinga ir pati ieškovė ([CK 6.248 straipsnio](#) 4 dalis), t. y. ji, būdama valstybės tarnautoja, priėmė dovaną iš J. M.. Šio fakto užfiksavimas ir nulėmė ikiteisminio tyrimo, kuris nepripažintas neteisėtu, pradžią. Nors tiek baudžiamosios bylos, tiek šios civilinės bylos nagrinėjimo metu ieškovė aiškino, kad ji maniusi, jog tai dovana šv. Velykų proga iš kolegės I. P., tačiau kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje konstatuota, jog ieškovė suprato, kad jai perduodamos turtinės gėrybės yra nuo J. M.. Teismas, įvertinęs tai, kad pats baudžiamojo proceso ieškovės atžvilgiu pradėjimas nėra pripažintas neteisėtu, o dalis ieškovės patirtų neigiamų išgyvenimų susiję su paties ikiteisminio tyrimo pradėjimu, kad ieškovė parą buvo netikslingai sulaikyta, kad jai taikytos neproporcingos kriminalinės žvalgybos priemonės, o atskyrus ikiteisminius tyrimus buvo pažeista ieškovės teisė į teisingą ir nešališką teismą ir kad buvo neteisėtingai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, nusprendė, kad ieškovei atlygintina 3000 Eur neturtinė žala.
24. Ieškovė patyrė 1500 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti. Teismas nurodė, kad tenkinus 24 proc. ieškinio reikalavimų, ieškovei iš atsakovės priteistina 360 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
25. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės ir atsakovės Lietuvos Respublikos valstybės, atstovaujamos Teisingumo ministerijos, Generalinės prokuratūros, Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato, apeliacinius skundus, 2022 m. birželio 28 d. nutartimi pakeitė Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. vasario 14 d. sprendimo dalį, kuria ieškovei iš atsakovės priteista 12 222,38 Eur turtinės žalos atlyginimo, sumažindama priteistą sumą iki 11 982,38 Eur, taip pat priteisė ieškovei iš atsakovės 27 Eur bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimo.
26. Kolegija nurodė, kad nėra pagrindo atleisti ieškovę nuo ieškinį pagrindžiančių aplinkybių įrodinėjimo. Nereikia įrodinėti aplinkybių asmens nusikalstamų veikų padarinių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu baudžiamojoje byloje, ar administracinio nusižengimo padarinių,

nustatytų įsiteisėjusių teismo nutarimų (prejudiciniai faktai) (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 182 straipsnio 3 punktas), tačiau teismas ištiria įrodymus bei juos vertina kompleksiskai, atsižvelgdamas į jų reikšmę tiek civilinio, tiek baudžiamojo proceso aspektais. Tai, kad kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje konstatuoti esminiai baudžiamojo proceso pažeidimai, yra svarbus argumentas, nepaneigtas kitais atsakovų nurodytais argumentais. Nagrinėjamu atveju veikia, dėl kurios buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, buvo atlikta 2017 m. balandžio 18 d. Taigi, nebuvo [BPK 140 straipsnio](#) 1 dalyje nurodytų laikino sulaikymo pagrindų.

27. Ieškovės ir kitų įtariamųjų laikino sulaikymo būtinumas ikiteisminio tyrimo metu buvo motyvuojamas tuo, kad nuteistieji gali sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus, turinčius reikšmės bylai. Vaizdo ir garso įrašai, kiti duomenys, gauti taikant kriminalinės žvalgybos veiksmus, buvo gauti iki ieškovės sulaikymo. Kratos nuteistųjų gyvenamosiose ir darbo vietose buvo atliktos 2017 m. balandžio 26 d., jų metu rasti saldainiai ir gėrimas, paimti reikalingi dokumentai. Pirmiausia buvo atliktos kratos nuteistųjų darbo vietoje – nuo 13 val. 30 min. iki 15 val. 05 min. Faktinio ieškovės sulaikymo laikas – 15 val. 08 min. Kolegija konstatavo, kad tolesnis nuteistųjų sulaikymas buvo netikslingas, jo metu nebuvo atliekami jokie procesiniai veiksmai, procesinės prievartos priemonės taikymas buvo perteklinis, grindžiamas formaliais ir tikrovės neatitinkančiais motyvais, esmingai pažeidė nuteistųjų (įtariamųjų) teises.
28. Kolegija laikė nepagrįstais atsakovės atstovų teiginius, kad ieškovę sulaikius jos atžvilgiu buvo atlikti procesiniai veiksmai. Ieškovę sulaikius 2017 m. balandžio 26 d. buvo atliktos kratos ir 2017 m. balandžio 27 d. jai buvo įteiktas pranešimas apie įtartiną, ji apklausta kaip įtariamoji, tačiau tai galėjo būti atlikta, esant pagrindui, ir jos nesulaikius. Nutarime laikinai sulaikyti ieškovę kaip faktinis laikino sulaikymo pagrindas nurodyta, kad ji gali sunaikinti, paslėpti ar suklastoti daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės tyrimui. Tačiau jau atlikus kratas, kurių metu buvo paimtas galimas kyšio dalykas, nebuvo tokio sulaikymo pagrindo. Be to, toks sulaikymo pagrindas atitinka [BPK 122](#) straipsnyje nurodytą suėmimo pagrindą. [BPK 140 straipsnis](#) nustato, kad tokiu pagrindu laikinai sulaikyti asmenį galima tik tuo atveju, kai nėra galimybės šio kodekso 123 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka itin skubiai kreiptis į teismą dėl suėmimo skyrimo. Kolegija sutiko, kad nebuvo suėmimo sąlygų laikinai sulaikant ieškovę, dėl jos suėmimo netgi nebuvo kreiptasi į teismą, o tai eliminavo galimybę laikinai ją sulaikyti [BPK 140 straipsnio](#) 2 dalies pagrindu. Laikinas ieškovės sulaikymas nebuvo klaida, o sąmoningi veiksmai, siekiant neteisėtai ieškovei padaryti fizinį ir psichologinį poveikį, taip pat siekiant, kad ji prisipažintų padariusi inkriminuojamas tariamas nusikalstamas veikas, bei siekiant priversti ją duoti parodymus prieš kitus įtariamuosius. Veiksmai padaryti tyčia, esmingai pažeidžiant [BPK 11](#) straipsnio 1 dalyje įtvirtintą reikalavimą laikytis proporcingumo principo taikant procesines prievartos priemones. Konstatavusi neteisėto ieškovės sulaikymo aplinkybę kolegija nusprendė, kad yra pagrindas ieškovei priteisti neturtinės žalos atlyginimą ([BPK 44 straipsnio](#) 1, 4 dalsys).
29. Dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų trukmės ir intensyvumo bei proporcingumo kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje konstatavo, kad ieškovei taikytų kriminalinės žvalgybos priemonių apimtis ir trukmė buvo neproporcinga jos tik galimai daromoms veikoms. Proceso metu ieškovės teisės buvo varžomos nepagrįstai ilgai ir intensyviai, neproporcingai tiriamų veikų pavojingumui, ieškovei taikytas sulaikymas buvo netikslingas, taikytas jį motyvuojant formaliais argumentais bei neproporcingai suvaržant nuteistosios laisves. Šios aplinkybės suponuoja esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą (BK 369 straipsnio 3 dalis). Kolegija nustatė, kad aukšto patikimumo informacijos turėta ne apie ieškovę, o apie UAB „Lauriva“ direktorės J. M., jos motinos B. D., kitų su jomis susijusių asmenų korupcinius ryšius su Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus specialiste L. G., kurios pagrindinė ir nuolatinė funkcija pagal nustatytą kompetenciją ir buvo priimti ir nagrinėti prašymus dėl kvietimų trečiųjų šalių piliečiams atvykti į Lietuvos Respubliką. Kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo metu ir buvo atskleisti J. M. ir L. G. 2017 m. kovo 14 d. padaryti nusikaltimai, nustatyti [BK 227 straipsnio](#) 1 dalyje, 225 straipsnio 1 dalyje (80 Eur kyšio davimas ir priėmimas). Tai, kad ieškovei taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės buvo sankcionuotos teismo, nepatvirtina, kad pažeidimai jas skiriant nebuvo padaryti. Atsakomybė dėl kriminalinių priemonių taikymo tenka visiems kriminalinės žvalgybos procese dalyvaujantiems asmenims, tiek teikiantiems prašymus sankcionuoti, tiek ir sankcionuojančius tokių priemonių taikymą. Už ieškovei taikytas kriminalinės žvalgybos priemones valstybės atsakomybė atlygintina pagal [CK 6.272 straipsnio](#) nuostatas.
30. Nors ieškovė ir buvo įtariama padariusi nusikalstamą veiką, susijusią su jos tarnyba, tačiau tiek skiriant procesinę prievartos priemonę – nušalinimą nuo darbo, tiek ją tęsiant buvo pažeisti konstitucinio proporcingumo principai. Buvo visiškai neatsižvelgta į tai, kad ieškovei buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės jau nuo 2016 m. gruodžio 1 d. ir iki 2017 m. balandžio 18 d. nebuvo gauta jokių duomenų apie jos nusikalstamas veikas, išskyrus atvejį, kai 2017 m. balandžio 18 d. jos kolegė jai atnešė butelį brendžio ir saldainių. Kaip nurodė kasacinis teismas, dar surašant laikino sulaikymo protokolą jau buvo gauta pakankamai duomenų, turinčių reikšmės bylai: slapto sekimo duomenys, garso ir vaizdo įrašai, surastas galimo kyšio dalykas (saldainiai ir gėrimai) ir kt., todėl šios procesinės prievartos priemonės taikyti tuo pagrindu, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veikla, nebuvo pagrindo. Nebuvo pagrindo laikyti, kad ieškovė gali daryti naujas nusikalstamas veikas, nes per pusę metų trukusį kriminalinės žvalgybos priemonių naudojimą buvo nustatytas tik vienas saldainių ir gėrimo paėmimo atvejis.
31. Aplinkybė, kad skiriant ir tęsiant laikiną nušalinimą buvo priimtos teismų nutartys, kurios buvo patikrintos aukštesnės instancijos teismų ir buvo paliktos nepakeistos, nereikšia, kad atsakovės pareigūnų veiksmai atitiko bendrąją rūpestingumo pareigą. Kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) konstatavo, kad dar surašant laikino sulaikymo protokolą, t. y. 2017 m. balandžio 26 d., jau buvo gauta pakankamai duomenų, turinčių reikšmės bylai, todėl šios procesinės prievartos priemonės taikyti tuo pagrindu, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veikla, nebuvo pagrindo, nes dar 2017 m. balandžio 26 d. buvo pakankamai duomenų įtarimams pareikšti. Laikinas nušalinimas nuo pareigų ieškovei skirtas teismo 2017 m. balandžio 28 d. nutartimi. Ieškovė buvo įtariama nusikalstamos veikos, nustatytos [BK 225 straipsnio](#) 1 dalyje, padarymu. Nusikaltimas, kuriuo buvo įtarta ieškovė, tiesiogiai susijęs su jos tarnybos galimybių (igaliojimų ir priemonių) panaudojimu. Ieškovės einamos pareigos galėjo sudaryti sąlygas ir galimybę trukdyti procesui, todėl ieškovės nušalinimas nuo pareigų vieno mėnesio laikotarpiui buvo pagrįstas. Nusikalstamos veikos, kurios galimu padarymu ieškovė buvo įtariama, pobūdis susijęs su valstybės tarnyba ir viešaisiais interesais, todėl tai, kad įtariamoji būtųėjusi aukštas statutinio valstybės tarnautojo – Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus viršininko – pareigas iš karto po ikiteisminio tyrimo pradžios, neišaiškinus nusikaltimo aplinkybių, būtų nesuderinama su jos statusu ir galėjo padaryti didelę žalą šiai valstybės institucijai, jos prestižui.
32. Vėlesnis procesinės prievartos priemonės tęsimas motyvuojant galimu trukdymu ikiteisminiam tyrimui buvo perteklinis, nes krata ieškovės darbo kabinete buvo atlikta dar iki jos nušalinimo nuo pareigų, įtariamieji ir liudytojai apklausti pradinėje ikiteisminio tyrimo stadijoje. Įstatymuose ar poįstatyminiuose teisės aktuose nėra įtvirtinta pareiga prašymuose (nutartyse) pratęsti nušalinimo terminą įvardyti, kokie konkretūs veiksmai yra planuojami atlikti ir kt. (siekiama ir nepakenkti ikiteisminio tyrimo eigai). Prokuroro veiksmai laikinai sulaikant ieškovę ([BPK 140](#) straipsnis), kreipiantis į teismą dėl [BPK 154](#), 160 straipsniuose nustatytų priemonių ieškovei taikymo ir nušalinimo nuo pareigų ([BPK 157 straipsnis](#)), atlikti pagal įstatyme išvardytus pagrindus, nustatytas procedūras ir laikantis teisės aktais detalizuotos tvarkos, buvo grindžiami atitinkamais procesiniais sprendimais (nutarimais, teismo nutartimis), todėl negali būti laikomi neteisėtais, vertinant valstybės civilinės atsakomybės taikymo sąlygas. Tačiau tolimesnis nušalinimo tęsimas buvo nepagrįstas. Atsižvelgiant į ieškovės tarnybą iki įvykio ir kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarties baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) 31 punkte nurodytus argumentus, kad nors kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo atliekami dėl galimai sisteminės, konspiraciniais ryšiais slepiamų nusikalstamų veikų darymo ir truko beveik metus, byloje buvo užfiksuotas tik vienas sąlyginai nedidelės vertės kyšio paėmimas, kuris tapo pagrindu pradėti ikiteisminį tyrimą, nebuvo jokio pagrindo išvada, kad ieškovė gali daryti naujas nusikalstamas veikas, susijusias su tarnyba, dėl ko jai reikėjo taikyti kardomąją priemonę – nušalinimą nuo pareigų. Pasibaigus nušalinimo nuo pareigų terminui ieškovė grįžo į tarnybą. Kolegija konstatavo, kad buvo būtina vertinti ieškovės tarnybą iki įvykio, jos reputaciją ir pagal tai spręsti, ar iš tiesų yra pagrindas spręsti, kad ji gali daryti naujas nusikalstamas veikas. To nebuvo padaryta, teisės normos ieškovei buvo pritaikytos formaliai, neatsižvelgiant į individualias aplinkybes, nesilaikant sąžiningumo ir rūpestingumo principų, pažeidžiant proporcingumo principą, dėl to pirmosios instancijos teismas pagrįstai nustatė neteisėtus valstybės pareigūnų veiksmus dėl ieškovės laikino nušalinimo nuo pareigų.

33. Kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje konstatavo esminius ieškovės teisių į gynybą pažeidimus, nurodyta, kad ikiteisminio tyrimo metu atskyrus ieškovės ir L. G. bei J. M. ikiteisminius tyrimus ir pastarųjų atžvilgiu inicijavus atskirą baudžiamąją bylą buvo pažeistas [BPK](#) 7 straipsnyje įtvirtintas rungimosi proceso principas, iš ieškovės atimta galimybė efektyviai pasinaudoti savo teise į gynybą. Teismas nustatė, kad L. G. bei J. M. atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis turėjo įtaką ieškovės baudžiamąją bylą nagrinėjusio teismo išankstinės pozicijos dėl pareikštų kaltinimų formavimui, todėl buvo konstatuotas esminis [BPK](#) pažeidimas, kuris sutrukdė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį. Išskiriant ikiteisminius tyrimus buvo pažeistas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. birželio 1 d. įsakymu Nr. I-134 patvirtintų Rekomendacijų dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu 5.4 punkto 2 pastraipoje nustatytas reikalavimas, kad jeigu nusikalstamą veiką padaro bendrininkų grupė, procesas gali būti užbaigtas teismo baudžiamuoju įsakymu tik tuo atveju, kai tam neprieštarauja (sutinka) visi bendrininkai. Tai turi būti padaryta, iki prokuroras surašys [BPK](#) 419 straipsnyje nustatyto turinio pareiškimą, nes, įtariamajam nesutikus su proceso užbaigimu baudžiamuoju įsakymu, procesas turi vykti bendra tvarka (t. y. prokuroras turi surašyti [BPK](#) 219 straipsnyje nurodyto turinio kaltinamąjį aktą ir perduoti jį teismui [BPK](#) 220 straipsnyje nustatyta tvarka, vadovaudamasis Rekomendacijomis dėl kaltinamojo akto surašymo ir perdavimo teismui). Kolegija nurodė, kad prokuroro pozicija lemia rungtyniško teisminio proceso pažeidimą, nes įtariamuosius, galimai padariusius nusikalstamą veiką, veikiant bendrininkų grupe, išskyrė pagal jų poziciją dėl pareikštų kaltinimų ir tokiu būdu sudarė sąlygas priimti prejudicinį, teismo vidinį įsitikinimą formuojantį sprendimą pirmesnėje byloje, kuris vėliau akcentuojamas kitų įtariamųjų byloje ir atina galimybę kitiems įtariamiesiems efektyviai gintis nuo inkriminuojamo bendrininkų grupės (veikiant su pirmesnėje byloje nuteistais asmenimis) požymio. Taigi, įrodyta, kad tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir nagrinėjant bylą teisme buvo pažeisti esminiai [BPK](#) reikalavimai, buvo suvaržytos ieškovės teisės ginantis nuo pareikšto kaltinimo, neproporcingai suvaržytos ieškovės asmeninės teisės ir laisvės.
34. Byloje nustatyta, kad tiek prokuroras, perduodamas bylą teismui, tiek Kauno apygardos teismas netinkamai taikė [BK](#) 225 straipsnį, nes nenustatinėjo ieškovės kaltės turinio, kuris yra būtinas nusikalstamos veikos požymis. Kasacinis teismas nurodė, kad byloje nenustatyta, jog ieškovė bei kiti nuteistieji būtų supratę, jog J. M. siekia naudoti ateityje, nes ir iki saldainių ir gėrimo gavimo kiekvienas jų atlikdavo savo darbinės funkcijas nesudarydami išimtinų sąlygų J. M., todėl nėra pagrindo daryti išvadą, kad vėliau, gavę saldainius bei gėrimą, jie kokių nors būdu būtų padėję J. M. Kasacinis teismas konstatavo, kad skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nuteistųjų kaltė yra numanoma, J. M. parodymais remiamasi nesigilinant į nuteistųjų kaltės turinį, nuteistųjų tyčia yra preziumuojama, o tai suponuoja netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą. Kolegija konstatavo, kad tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir teismui priimant ieškovės atžvilgiu apkaltinamąjį nuosprendį nebuvo nustatinėjamas jos kaltės turinys dėl padaryto nusikaltimo, jis grindžiamas prielaidomis bei duomenimis, kurių negalima patikrinti [BPK](#) nustatyta tvarka. Taigi, tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir apeliacinės instancijos teisme buvo pažeistos esminės baudžiamojo proceso nuostatos ([BPK](#) 1 straipsnio 1 dalis, 2 straipsnis, 3 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Tiek dėl padarytų esminių proceso teisių pažeidimų, tiek dėl to, kad teismas netinkamai taikė [BK](#) 255 straipsnį, ieškovė neteisėtai buvo nuteista ir šis faktas, kaip ir daugybė kitų pažeidimų, padarė jai didelę neturtinę žalą.
35. Kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) nurodė, kad neoficialus atsiskaitymas savaime nėra pateisinamas nė vienu profesijai, siekiant didesnio skaidrumo, interesų konflikto vengimo, nešališkumo ir kt. Neoficialūs simboliniai atsiskaitymai – priešinga teisei veika. Taigi tiek kyšis, tiek dovana papirkėjo požūriu ([BK](#) 227 straipsnis) gali būti įrankis pasiekti savo tikslą – atitinkamo paperkamo asmens veikimą ar neveikimą. Ieškovė viso proceso metu tvirtino, kad jai skirtus saldainius ir gėrimą priėmė kaip dovaną, šios nesiedama su jos atliekamais tarnybiniais veiksmais bei padaryta žala, tačiau įstatymų leidėjas nepateikia dovanos sampratos baudžiamosios teisės prasme. Ieškovė, priimdama saldainius ir gėrimą, galimai elgėsi netinkamai Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (3 straipsnio 1 dalies 9 punkto) požūriu. Kolegija, atsižvelgdama į tai, kad ieškovės patirta žala atsirado ir dėl pačios ieškovės elgesio, remdamasi kasacinio teismo išaiškinimais (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-364/2008; 2006 m. birželio 7 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-183/2006](#)), 3000 Eur neturtinės žalos atlyginimą laikė pakankamu bei teisingu.
36. Ieškovė pateikė įrodymus, kokias išlaidas ji patyrė baudžiamajame procese. Visos išlaidos pagrįstos apskaitos dokumentais. 2018 m. sausio 15 d. advokatui Renui Bradūnui ieškovė sumokėjo 3000 Eur. Šis advokatas gynė ieškovę visų instancijų teismuose.
37. Pirmosios instancijos teismas nevertino ieškovės pateiktos į bylą 2021 m. vasario 8 d. UAB „Rasos klinika“ pažymos, pagal kurią ieškovė nuo 2017 m. balandžio 29 d. iki 2017 m. rugpjūčio 23 d. gydėsi UAB „Rasos klinikoje“ dėl riešo, plaštakos, klubo sumušimo, lekamųjų reiškinų sutrenkus galvą bei lėtinės išeminės smegenų ligos, somatoforminės disfunkcijos, endometriumo. Kadangi 2017 m. balandžio 29 d. ieškovei jau buvo diagnozuota lėtinė išeminė smegenų liga, tai neįrodyta, kad 2018 m. kovo 19 d. gydymo įstaigos pažymoje konstatuotas ieškovės sveikatos pablogėjimas susijęs pakankamu priežastinių ryšių su pradėtu ikiteisminiu tyrimu, laikinu sulaikymu. Nepareigta, kad ieškovei pasireiškę sveikatos sutrikimai galėjo pasireikšti, net jeigu prieš ieškovę nebūtų buvęs pradėtas baudžiamasis procesas. Priežastiniam ryšiui tarp atsakovės neteisėtų veiksmų ir nurodytų pasekmių konstatuoti reikia specialių žinių. Ieškovė neįrodė priežastinio ryšio ([CPK 178 straipsnis](#)), todėl nėra teisinio pagrindo tenkinti ieškinio reikalavimo atlyginti turtinę žalą dėl psichoterapinio gydymo, už kurį ieškovė sumokėjo 240 Eur.
38. Pirmosios instancijos teisme ieškovė patyrė 1500 Eur bylinėjimosi išlaidų. Pakeitus pirmosios instancijos teismo sprendimą patenkinta ieškinio reikalavimų procentinė dalis nesikeičia, todėl šios bylinėjimosi išlaidos neperskirstomos. Kadangi patenkintos apeliacinių skundų dalys, tai atsakovei iš atsakovės priteistinos jos apeliacinės instancijos teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos ([CPK](#) 93, 98 straipsniai). Ieškovė pateikė įrodymus, kad apeliacinės instancijos teisme patyrė 700 Eur už apeliacinio skundo surašymą ir 600 Eur už atsiliepimą į apeliacinius skundus surašymą. Yra tenkinama 2 proc. apeliacinių skundų, todėl ieškovei iš atsakovės priteisiama 27 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

39. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį civilinėje byloje ir bylą grąžinti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo arba pakeisti šią teismo nutartį ir pirmosios instancijos teismo sprendimą – tenkinti ieškovės ieškinį visiškai, padidinant ieškovei iš atsakovės priteistą turtinės žalos atlyginimą iki 13 644, 94 Eur, o neturtinės žalos atlyginimą – iki 50 000 Eur, priteisti visų ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose atlyginimą, taip pat priteisti ieškovei iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų už kasacinio skundo surašymą atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 39.1. Teismai pažeidė ieškovės teisę į bylos nagrinėjimą lygybės sąlygomis, dėl to konstatuotinas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 6 straipsnio pažeidimas. Ikiteisminio tyrimo metu buvo pareikšti įtarimai ne tik ieškovei, bet ir kitiems Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus pareigūnams – I. P. ir Ž. L., nustatius, kad visi trys asmenys veikė kaip bendrininkai. Visiems trims asmenims buvo taikytos tos pačios procesinės prievartos priemonės – laikinas sulaikymas ir nušalinimas nuo pareigų, kriminalinės žvalgybos priemonės. Kauno apygardos teismo 2020 m. vasario 19 d. nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1A-19-383/2019 visi trys asmenys buvo pripažinti kaltais pagal [BK](#) 225 straipsnio 1 dalį ir nubausti 100 MGL bauda. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartimi baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) nutraukdamas bylą visų trijų asmenų atžvilgiu konstatavo tuos pačius baudžiamojo proceso pažeidimus. Visi trys asmenys kreipėsi į teismus su civiliniais ieškiniais dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo, tačiau visų jų atžvilgiu buvo priimti iš esmės skirtingi teismų sprendimai ir nustatytas iš esmės skirtingas neturtinės žalos dydis, skirtingai nuspręsta dėl tų pačių valstybės veiksmų, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, nes civilines bylas nagrinėjo skirtingos teismo sudėtys. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. vasario 28 d. sprendime civilinėje byloje [Nr. e2-](#)

984-905/2022 konstatavo, kad I. P. nušalinimas nuo pareigų buvo neteisėtas, o šioje byloje ieškovės laikinas nušalinimas nuo pareigų vieno mėnesio laikotarpiui laikytas pagrįstu, sumažinant ieškovei turtinės žalos atlyginimo dydį. Nors kiekvienu atveju asmenys patiria skirtingus individualius išgyvenimus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 27 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-288/2014](#)), tačiau šiuo atveju nėra pagrindo spresti, kad I. P. ir ieškovės patirti išgyvenimai dėl tų pačių neteisėtų veiksmų tiek skyrėsi, kad lėmė tris kartus besiskiriantį neturtinės žalos atlyginimą. Ieškovė atkreipia dėmesį, kad būtent I. P. paėmė saldinius ir gerimą iš UAB „Lauriva“ direktorės J. M. Po visų trijų asmenų laikino sulaikymo žiniasklaidoje buvo viešinama būtent ieškovės, kuri ėjo skyriaus viršininko pareigas, nuotrauka, nurodant jos pavardę, ir tai, kad sulaikyta skyriaus viršininkė su pavaldiniais, kurių pavardės nebuvo nurodytos.

39.2. Teismai nusprendė, kad ieškovės nušalinimas nuo pareigų laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. gegužės 28 d. buvo pagrįstas. Apeliacinės instancijos teismas vadovavosi kasacinio teismo 2015 m. gruodžio 18 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-670-378/2015](#) išaiškinimais, neatsižvelgdamas, kad šioje nutartyje kasacinis teismas nurodė, jog baudžiamojo persekiojimo faktas savaime nepateisina procesinių prievartos priemonių taikymo: [BPK](#) 11 straipsnyje įtvirtintas proporcingumo principas nustato atsakingų teisės saugos pareigūnų procesines prievartos priemones taikyti tik tais atvejais, kai be jų negalima pasiekti reikiamų proceso tikslų ([BPK 157 straipsnio](#) 1 dalis). Nors ieškovė ir buvo įtariama padariusi nusikalstamą veiką, susijusią su jos tarnyba, tačiau tiek skiriant šią procesinę prievartos priemonę, tiek ją tęsiant buvo pažeistas konstitucinio proporcingumo principas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutarimas). Teismai neatsižvelgė į tai, kad ieškovei buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės nuo 2016 m. gruodžio 1 d. ir iki 2017 m. balandžio 18 d. nebuvo gauta jokių duomenų apie jos darytas nusikalstamas veikas, išskyrus atvejį, kai 2017 m. balandžio 18 d. jos kolegė atnešė butelį brendžio ir saldinių. Kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) nurodė, kad surašant laikino sulaikymo protokolą, t. y. 2017 m. balandžio 26 d., jau buvo gauta pakankamai duomenų, turinčių reikšmės bylai. Laikinas nušalinimas nuo pareigų buvo skirtas 2017 m. balandžio 28 d., taigi, jau po to, kai buvo surinkta pakankamai duomenų, todėl šios procesinės prievartos priemonės taikyti tuo pagrindu, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veikla, nebuvo pagrindo. Analogiškai teismai nusprendė civilinėje byloje pagal I. P. ieškinį. Ieškovės nuomone, nebuvo pagrindo taikyti šios priemonės ir dėl to, kad būtų užkirsta galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas (iki nurodyto įvykio ieškovės reputacija buvo nepriekaištinga, ji turėjo vyresniojo komisaro laipsnį, darbo Migracijos skyriaus viršininkė, nebuvo padariusi jokių tarnybinių nusizengimų per dvidešimt tarnavimo valstybės tarnyboje metų, o per pusę metų trukusį kriminalinės žvalgybos priemonių naudojimą buvo nustatytas tik vienas saldinių ir gerimo paėmimo atvejis, kuris, kaip vėliau nustatyta, net nebuvo nusikalstamas). Kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarties baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) 31 punkte konstatuota, kad nebuvo jokio pagrindo išvadai, jog ieškovė gali daryti naujas nusikalstamas veikas, susijusias su tarnyba, dėl ko jai reikėjo pritaikyti kardomąją priemonę – nušalinimą nuo pareigų. Ieškovė įsitikinusi, kad jai galima buvo perkelti į kitas pareigas, kitame padalinyje, nesusijusias su migracijos veikla, tai buvo padaryta 2017 m. spalio 28 d., pasibaigus 6 mėn. nušalinimo terminui.

39.3. Teismai nenustatė priežastinio ryšio tarp ieškovės veiksmų, kurie, teismų vertinimu, lėmė prielaidas baudžiamajam persekiojimui pradėti, ir atsiradusios neturtinės žalos, apsiribodami teiginiu, kad ieškovė pati elgėsi netinkamai, sudarydama prielaidas baudžiamajam persekiojimui pradėti, taigi, netinkamai taikė [CK](#) 6.282 straipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-63-378/2018](#)). Teismai turėjo nustatyti priežastinį ryšį ne tarp ieškovės netinkamo elgesio ir ikiteisminio tyrimo pradėjimo, o tai, ar ieškovės netinkami veiksmai kaip nors lėmė teismo pripažintus ir konstatuotus atsakovės neteisėtus veiksmus, iš kurių buvo kildinamas neturtinės žalos atlyginimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-425-219/2018](#)). Ieškovė nenurodė ir neįrodinėjo, kad ikiteisminis tyrimas jos atžvilgiu buvo pradėtas neteisėtai, todėl nebuvo pagrindo konstatuoti jos didelio neatsargumo dėl jai atsiradusios neturtinės žalos, kurią nulėmė visai kiti atsakovės veiksmai. Taigi apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai rėmėsi kasacinio teismo praktika, suformuota bylose su kitokiomis aplinkybėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-183/2006](#); 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-364/2008](#)). Net ir konstatavus, kad ieškovės veiksmai buvo netinkami Valstybės tarnybos įstatymo požiūriu, šie veiksmai neturėjo įtakos nei neteisėtam ieškovės laikinam sulaikymui, nei neproporcingai ilgam kriminalinės žvalgybos priemonių taikymui, nei jos laikinam nušalinimui nuo pareigų, nei neteisėtam jos nuteisimui. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad atsakovės neteisėti veiksmai dėl ieškovės laikino sulaikymo netgi pasireiškė tyčia. Be to, apeliacinės instancijos teismas, nenustatęs priežastinio ryšio tarp ieškovės veiksmų ir neturtinės žalos, nusprendė, kad 3000 Eur žalos atlyginimas yra pakankamas, plačiau nepasisakydamas dėl apeliacinio skundo argumentų, kuriais ieškovė ginčijo šį pirmosios instancijos teismo nustatytą neturtinės žalos dydį, netinkamą kasacinio teismo praktikos taikymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-210-695/2020](#)). Taigi ieškovės apeliacinis skundas šiuo klausimu nebuvo tinkamai išnagrinėtas, pažeidžiant [CPK](#) 331 straipsnio 4 dalies reikalavimus, nukrypta nuo kasacinio teismo praktikos, suformuotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 8 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-309-378/2021](#).

39.4. Teismai neatsižvelgė į tai, kad ieškovės baudžiamasis persekiojimas truko 3,5 m., o ieškovės asmeninės neturtinės ir turinės teisės įvairiais aspektais buvo pažeidinėjamos palyginti ilgą laikotarpį (nuo kriminalinės žvalgybos priemonių neproporcingo taikymo pradžios iki kasacinio teismo nuosprendžio priėmimo) ir ne vieną kartą (įskaitant neteisėtą laikiną sulaikymą, nušalinimą nuo pareigų, rungimosi teisės pažeidimą, nepagrįstą ikiteisminių tyrimų išskyrimą, suvaržant galimybes gintis nuo kaltinimo, bei neteisėtą nuteisimą apeliacinės instancijos teisme). Apeliacinės instancijos teismui konstatavus, kad kai kurie pažeidimai padaryti netgi tyčia, buvo pagrindas vertinti juos ir sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio. Teismai neatsižvelgė į ieškovės nuteisimo ir laikino sulaikymo fakto įtaką ieškovės šeimai. Tiek apie ieškovės laikiną sulaikymą, tiek apie nuteisimą buvo paskelbta viešai. Dėl neteisėto sulaikymo ir nuteisimo ieškovė patyrė didžiulį stresą, gėdą ir pažeminimą. Ieškovė dirbo policijoje 20 m. Daugiau kaip pusę darbo laiko ieškovė dirbo vadovaujama darba, turėjo vieną iš aukščiausių laipsnių policijoje – vyresniojo komisaro laipsnį, buvo apdovanota pirmo laipsnio pasivymejimo laipsniu už nepriekaištingą tarnybą. Ieškovė be teisėto pagrindo buvo sulaikyta ilgiau nei parą ir laikoma areštineje. Toks faktas ieškovei, kaip visą gyvenimą skyrusiai tarnauti policijoje, sukėlė didžiulius dvasinius išgyvenimus, sukrėtimą, pažeminimą. Dėl neteisėto sulaikymo ir nuteisimo sumažėjo ieškovės ir jos šeimos bendravimo galybės, buvo apribotas socialinis gyvenimas, nukentėjo jos reputacija. Dėl nepagrįsto nušalinimo nuo darbo ieškovė ne tik neteko pajamų, kaip pragyvenimo šaltinio, bet ir galimybės dirbti ir savo mėgstamo darbo, net ir kai buvo išteisinta, nes jos reputacija pažeista neatkuriamai. Pagal kasacinio teismo praktiką pajamų netekimas, negalėjimas dirbti mėgstamo darbo pagal turimą profesiją, viešai formuojama neigiama reputacija laikoma kriterijais nustatant neturtinės žalos dydį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-210-695/2020](#)). Pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į tai, kad nebuvo tinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, tačiau neatsižvelgė, kad ieškovė buvo nuteista ir apie tai buvo paskelbta spaudoje. Kaip neturtinės žalos dydį didinančius kriterijus teismas turėjo vertinti ir ieškovės konstitucinių teisių – teisės į privātų gyvenimą, susijojimo slaptumą – pažeidimą (neproporcingą atitinkamų kriminalinės žvalgybos priemonių taikymą), taip pat pakankamai didelę turtinę žalą. Kasacinis teismas nustatė, kad taikant kriminalinės žvalgybos priemones ieškovės teisės buvo varžomos neproporcingai ilgą laiką ir pernelyg intensyvia apimtini, kriminalinės žvalgybos priemonės iš dalies buvo panaudotos ir kaip būdas „surasti“ jos veiksmuose nusikalstamų veikų požymių. Ieškovės atveju buvo nustatyta daug pažeidimų – neteisėtas laisvės atėmimas, teisės į privātų gyvenimą, susijojimą pažeidimas, neproporcingas nušalinimas nuo darbo, neteisėtas nuteisimas, kurie kiekvienas turi įtakos nustatant neturtinės žalos dydį ir į kuriuos teismas skundžiamame sprendime nepagrįstai neatsižvelgė, taip pažeidamas kasacinio teismo praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-210-695/2020](#)).

39.5. Dėl 240 Eur turinės žalos atlyginimo apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, kad ieškovė neįrodė priežastinio ryšio tarp žalos ir teisės saugos institucijų veiksmų. 2020 m. lapkričio 17 d. medicininių dokumentų išrašas patvirtina, kad psichoterapinis gydymas ieškovei taikytas dėl mįsraus nerimo ir depresinių sutrikimų, o ne dėl lėtinės išeminės smegenų ligos. Atsakovės atstovai, teigdami, kad lėtinė išeminė smegenų liga turėjo įtakos tokiam psichiniam sutrikimui, turėjo pareigą šią aplinkybę įrodyti. Teismas

neteisingai paskirstė įrodinėjimo našta. Be to, pripažįstamas atsakomybės pagrindų ir netiesioginis priežastinis ryšys, kai žala atsiranda ne tiesiogiai iš neteisėtų veiksmų, bet yra pakankamai susijusi su žalingomis pasekmėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-197/2007](#)). Netiesioginis priežastinis ryšys pripažįstamas tinkama civilinės atsakomybės sąlyga, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jiems padidėti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-345/2007](#)), t. y. kai neteisėti veiksmai nelėmė, bet pakankamu laipsniu turėjo įtakos žalai atsirasti. Akivaizdu, kad ieškovė patyrė didžiulius išgyvenimus, kuriuos, be kita ko, patvirtina faktas, kad ji 2017 m. balandžio 28 d. (po paleidimo iš laikino sulaikymo 2017 m. balandžio 27 d. ir taikyto nušalinimo nuo pareigų) dėl patirto streso, išgyvenimų ir pažeminimo nualpo darbe, krisdama susižalojo (UAB „Rasos klinika“ 2021 m. vasario 8 d. raštas). Ieškovė dėl laikino sulaikymo, nušalinimo nuo pareigų, šių faktų paviešinimo žiniasklaidoje prarado gerą sveikatą, darbo pajamas, reputaciją. Nuolatinis persekiojimas ir kriminalinės žvalgybos priemonių taikymas neproporcingai ilgą laiką lėmė ieškovės įbauginimą, to pasekmė – stresas, nervinė įtampa, ieškovei pablogėjo sveikata. Taigi, buvo pagrindas spresti, kad egzistuoja teisinis priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir išlaidų psichoterapiniam gydymui, nes psichikos sutrikimų galėjo atsirasti dėl baudžiamojo persekiojimo metu padarytų pažeidimų. Be to, atsakovės atstovai nei savo procesiniuose dokumentuose, nei teismo posėdžio metu nenurodė aplinkybių, kuriomis grindė savo apeliacinius skundus dėl išeminės smegenų ligos įtakos taikytam psichoterapiniam gydymui, todėl pirmosios instancijos teismas šių aplinkybių nenagrinėjo. Taigi apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas apeliaciniame skunde nurodytus naujus argumentus, kurie nebuvo pateikti ir nagrinėti pirmosios instancijos teisme, pažeidė [CPK 312 straipsnio](#) reikalavimus.

- 39.6. Pirmosios instancijos teismas mažino ieškovei priteistų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, atsižvelgdamas į tai, kad buvo patenkinta dalis ieškinio. Apeliaciniu skundu ieškovė ginčijo sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, tačiau apeliacinės instancijos teismas šio apeliacinio skundo argumentu neišnagrinėjo. Nagrinėjamu atveju buvo pagrindas nukrypti nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, nustatytų [CPK 93 straipsnio](#) 2 dalyje, atsižvelgiant į tai, kad atsakovės atstovai ginčijo ieškovės teisę į bet kokią žalą, t. y. ginčijo visus ieškinio reikalavimus, o teismas iš esmės pripažino neteisėtais visus ieškovės įrodintus teisės saugos institucijų veiksmus. Pirmosios instancijos teismas ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą sumažino iki 360 Eur (vietoje patirtų 1500 Eur) ir priteisė tik 3000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, o tai reiškia, kad iš esmės ieškovė gavo tik 1860 Eur materialinę naudą. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalį buvo pagrindas konstatuoti, kad šioje byloje ieškovės bylinėjimosi išlaidoms patirtos nepriklausomai nuo patenkintų ar atmestų ieškinio reikalavimų dalių proporciją, o 1500 Eur ieškovės bylinėjimosi išlaidoms susiformuoti neturtinės žalos reikalavimų suma neturėjo įtakos, tai atitiktų kasacinio teismo formuojamą praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-286-943/2021](#)). Taip nusprendė teismai I. P. civilinėje byloje.
- 39.7. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė [CPK 93 straipsnio](#) nuostatas. Ieškovės apeliacinis skundas buvo atmestas, o atsakovės atstovų apeliaciniai skundai patenkinti 2 proc. Teismas nurodė, kad ieškovė pateikė įrodymus, jog apeliacinės instancijos teisme sumokėjo 700 Eur už apeliacinio skundo surašymą ir 600 Eur – už atsiliepimo į apeliacinius skundus surašymą. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė priteisti ieškovei iš atsakovės 27 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Tačiau, atmetus atsakovės atstovų skundus 98 proc., ieškovei turėjo būti priteista 588 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
40. Atsakovės atstovė Teisingumo ministerija atsiliepimu į kasacinį skundą prašo bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 40.1. Ieškovė buvo įtariama nusikaltimu, padarytu einant tarnybines pareigas, įtarimai buvo pareikšti ir jos pavaldiniams, todėl teismai pagrįstai nusprendė, kad ieškovės nušalinimas nuo pareigų pradiniu nusikaltimo tyrimo laikotarpiu yra pateisinamas. Apeliacinės instancijos teismo išvados dėl ieškovės laikino nušalinimo nuo pareigų buvo grindžiamos ne Valstybės tarnybos įstatymo, o [BPK](#) teisės normomis.
- 40.2. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Meilus prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 53161/99; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008). Baudžiamąją bylą išnaginėjęs kasacinis teismas nurodė, kad ieškovė, priimdama sprendimus ir gerimą, galimai elgėsi netinkamai Valstybės tarnybos įstatymo pozitūru. Ieškovės patirta žala atsirado ir dėl jos pačios elgesio, todėl teismai tinkamai nustatė [CK 6.282 straipsnio](#) 1 dalies taikymui reikšmingas aplinkybes, teismų išvados atitinka šios teisės normos taikymo praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-364/2008](#)).
- 40.3. 2017 m. balandžio 29 d. ieškovei jau buvo diagnozuota lėtinė išeminė smegenų liga, todėl 2018 m. kovo 19 d. jos sveikatos pablogėjimas nesusijęs pakankamu priežastiniu ryšiu su pradėtu ikiteisminiu tyrimu, laikinu sulaikymu. Tikėtina, kad ieškovės sveikatos sutrikimai būtų pasireiškę, net jeigu nebūtų buvęs pradėtas baudžiamasis procesas. Taigi ieškovė neįrodė priežastinio ryšio tarp teisės saugos institucijų veiksmų ir 240 Eur žalos ([CPK](#) 178 straipsnis).
- 40.4. Ieškovės žala kilo ir dėl jos pačios elgesio, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nurodė, jog 3000 Eur neturtinės žalos atlyginimo priteisimas yra pakankamas bei teisingas atlyginimas už patirtą skriaudą, atitinka teisingumo, protingumo, sąžiningumo bei proporcingumo principus. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. vasario 28 d. sprendimu civilinėje byloje [Nr. e2-984-905/2022](#) I. P., kuri kartu su ieškove buvo nuteista toje pačioje baudžiamosioje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#), priteisė 10 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, o ieškovei priteista 3000 Eur. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad kiekvienas neturtinės žalos atlyginimo atvejis yra individualus. Kitose bylose, atsižvelgiant į konkrečias kiekvieno ginčo aplinkybes, teismo nustatytas priteistino žalos atlyginimo dydis nelaikytinas (ir nėra prilyginamas) kasacinio teismo formuojamomis bendrosiomis teisės taikymo ir aiškinimo taisyklėmis, privalomomis ir teismų taikytinomis kitose panašiose bylose (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-288/2014](#)). Civilinės bylos [Nr. e2-984-905/2022](#) ir šios bylos skiriasi įtariamųjų (kaltinamųjų) einamos pareigos. Iš baudžiamosios bylos [Nr. 2K-221-942/2020](#) matyti, kad ieškovė buvo Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus viršininkė, o kiti įtariamieji, įskaitant I. P., – ieškovės pavaldiniai. Teismai pagrįstai nusprendė, kad ieškovė, eidama Migracijos skyriaus viršininko pareigas, naudodamasi turima įtaka ir ryšiais, gali paveikti kitus jai pavaldžius įtariamuosius ir jos nušalinimas nuo pareigų pradiniu nusikaltimo tyrimo laikotarpiu yra pateisinamas. Be to, priešingai nei I. P., ieškovė iki šiol nepripažįsta priešingos teisei veikos, kuri buvo atskleista pasitelkiant kitus įrodymus. Ieškovė tiek baudžiamosioje, tiek ir šioje byloje nurodė, kad manė, jog priėmė dovaną ne iš UAB „Lauriva“ direktorės J. M., bet kad tai buvo kolegės dovana. Kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje nurodė, kad ieškovė suprato, nuo ko jai yra skirti saldainiai ir gėrimas.
- 40.5. Nebuvo pagrindo teismams nukrypti nuo [CPK 93 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, nes ne visi teisės saugos pareigūnų veiksmai buvo pripažinti neteisėtais.
- 40.6. Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad teismo pareiga pagrįsti priimtą procesinį sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą. Atmesdamas apeliacinį (atskirąjį) skundą, apeliacinės instancijos teismas gali tiesiog pritarti žemesnės instancijos teismo priimto sprendimo visiems motyvams ar esminei jų daliai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2010).
41. Atsakovės atstovė Generalinė prokuratūra atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir apeliacinės instancijos teismo nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 41.1. Nors teismai, nustatydami neturtinės žalos dydį, turi atsižvelgti į analogiškose bylose priteistus žalos atlyginimo dydžius, kiekvienu konkrečiu atveju neturtinė žala patiriama individualiai, tad teismas turėtų spresti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą

dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-347-687/2018). Ieškovė nurodo civilinę bylą pagal ieškovės I. P. ieškinį, tačiau tiek I. P., tiek ieškovė patyrė individualius išgyvenimus ir praradimus, kuriuos jos įrodinėjo skirtingomis priemonėmis ir grindė skirtingomis faktinėmis aplinkybėmis, todėl kitoje byloje teismų nustatytas neturtinės žalos dydis nėra privalomas ir taikytinas nagrinėjamu atveju.

- 41.2. Dėl patirtų neigiamų išgyvenimų, susijusių su baudžiamuoju procesu, iš dalies atsakinga ir pati ieškovė ([CK 6.248 straipsnio](#) 4 dalis), t. y. ji, būdama valstybės tarnautoja, priėmė dovaną, o šio fakto užfiksuojimas ir nulėmė ikiteisminio tyrimo pradžią, kuris nėra pripažintas neteisėtu. Ieškovei priteistas atlyginimo neturtinės žalos dydis atitinka konstitucinį teisingo žalos atlyginimo principą (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalis), [CK 6.250 straipsnio](#) 2 dalyje įtvirtintus ir tokios kategorijos bylose teismo taikomus neturtinės žalos nustatymo kriterijus, sąžiningumo, teisingumo ir protingumo imperatyvus ([CK 1.5, 6.250, 6.272 straipsniai](#)). Teismas, nustatydamas priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydį, nenukrypo nuo suformuotos teismų praktikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-214-695/2017; 2020 m. liepos 1 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 3K-3-205-313/2020](#); 2021 m. liepos 13 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-225-943/2021](#); 2021 m. gruodžio 22 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. e3K-3-339-684/2021](#)).
- 41.3. Ieškovė nepagrįstai remiasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2K-3-210-695/2020 išaiškinimais, nes, priešingai nei nurodytoje byloje, šioje byloje nenustatyta, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas ir vykdytas neteisėtai ir nepagrįstai, o taikyti kriminalinės žvalgybos priemonės nebuvo pagrindo (atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-7-375/2011 išaiškinimus nustatant žalos dydį). Nagrinėjamoje civilinėje byloje pateikti įrodymai nepatvirtino ir ieškovės ilgalaikio pobūdžio sveikatos sutrikimų ar nepataisomos psichinės sveikatos, emocinės būklės neigiamų pokyčių, atsiradusių dėl ieškovei vykdyto baudžiamąjo proceso ir taikytų procesinių prievartos priemonių.
- 41.4. Nustatant neturtinės žalos dydį turi būti įvertinta visuma žalos dydžiui svarbių kriterijų tiek tie, dėl kurių žalos dydis gali būti nustatomas didesnis, tiek tie, kurie galėtų būti pagrindas skirti mažesnę žalos atlyginimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-239-690/2015](#)). Kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamąjoje byloje nurodė, kad ieškovė, priimdama saldinius ir gėrimą, galimai elgėsi netinkamai Valstybės tarnybos įstatymo požiūriu. Teismai pagrįstai vertino kriminalinės žvalgybos priemonėmis užfiksuotą su valstybės tarnautojų elgesiui nustatytu standartu nesuderinamą ieškovės elgesį ir jo ryšį su atsiradusia žala, nes šie veiksmai (elgesys), atlikti ieškovei vykdančiam tarnybos pareigas, tapo ikiteisminio tyrimo, kurio pradėjimas nebuvo pripažintas neteisėtu ir nepagrįstu, objektu. Tokio pobūdžio bylose ieškovo dideliu neatsargumu gali būti pripažįstamas toks jo elgesys, kai jis dėl savo nerūpestingumo, neatidumo ar aplaidumo sudarė prielaidas baudžiamajam persekiojimui pradėti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219/2010).
- 41.5. Teismai pagrįstai nusprendė, kad procesinė prievartos priemonė – nušalinimas nuo pareigų vieno mėnesio laikotarpiui – taikyta vadovaujantis baudžiamąjo proceso įstatymo nuostatomis, ir nenukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, pagal kurią, jeigu galimai įvykdyta nusikalstama veika yra susijusi su įtariamo (kaltinamo) asmens tarnybos įgaliojimų panaudojimu, ši aplinkybė gali suponuoti poreikį nušalinti jį nuo pareigų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-311-421/2018](#)). Įtariamąją aukštą statutinę valstybės tarnautojos – Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus viršininko – pareigų vykdymas iš karto po ikiteisminio tyrimo pradžios ir neišaiškinus nusikaltimo aplinkybių būtų nesuderinamas su jos, kaip statutinės valstybės tarnautojos, statusu ir galėjo padaryti didelę žalą šiai valstybės institucijai, jos prestižui.
- 41.6. 2018 m. kovo 19 d. gydymo įstaigos pažymoje konstatuotas sveikatos pablogėjimas nėra pakankamu priežastiniu ryšiu susijęs su pradėtu ikiteisminiu tyrimu, laikinu ieškovės sulaikymu, byloje nepaneigta, jog pažymoje nurodyti sveikatos sutrikimai galėjo pasireikšti, net jeigu prieš ieškovę nebūtų buvęs pradėtas baudžiamasis procesas. Ieškovei neįrodžius vienos iš būtinųjų civilinės atsakomybės sąlygų pagal [CK 6.272](#) straipsnį, teismai pagrįstai netenkindami reikalavimo priteisti iš atsakovės 240 Eur žalos už psichoterapinį gydymą atlyginimo.
- 41.7. Civilinio proceso teisės normose nenustatyta bylinėjimosi išlaidų paskirstymo byloje dėl neturtinės žalos atlyginimo išimčių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-375/2011](#); 2020 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-205-313/2020; 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-339-684/2021](#)). Nagrinėjamu atveju nebuvo jokio pagrindo taikyti išimtį, nes, bylinėjimosi išlaidų paskirstymui pritaikius proporcingumo principą pagal [CPK 93](#) straipsnio 2 dalį, nebuvo paneigta teisės į teisminę gynybą esmė, ieškovė neprarado didesnės dalies jai priteistos kompensacijos. Civilinėse bylose dėl žalos, padarytos neteisėtais ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų, teisėjų ir teismo veiksmais, atsakovė yra valstybė, iš kurios biudžeto mokamas teismo priteistas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, todėl teisinga tokių lėšų paskirstymo tvarka ir aiškios taisyklės laikytinos viešojo intereso dalimi. Be to, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo tikslas turi prevencinį pobūdį, juo siekiama, kad nebūtų reiškiami nepagrįsti (dėl neturtinės žalos dydžio) ieškiniai.
42. Atsakovės atstovas Marijampolės apskrities vyriausiasis policijos komisariatas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti ir apeliacinės instancijos teismo nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 42.1. Ieškovė buvo įtariama nusikalstamos veikos, nustatytos [BK 225 straipsnio](#) 1 dalyje, padarymu. Nusikaltimas, kuriuo buvo įtarta ieškovė, tiesiogiai susijęs su jos tarnybos galimybių (įgaliojimų ir priemonių) panaudojimu, jos einamos pareigos galėjo sudaryti sąlygas ir galimybę trukdyti procesui, todėl ieškovės nušalinimas nuo pareigų vieno mėnesio laikotarpiui buvo pagrįstas. Jokių įrodymų vertinimą reglamentuojančių proceso teisės normų pažeidimų apeliacinės instancijos teismas nepadarė.
- 42.2. Kasacinis teismas baudžiamąjoje byloje nurodė, kad ieškovė, priimdama saldinius ir gėrimą, galimai elgėsi netinkamai Valstybės tarnybos įstatymo požiūriu. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, kad ieškovės patirta žala atsirado ir dėl pačios ieškovės elgesio ir 3000 Eur neturtinės žalos atlyginimas yra pakankamas bei teisingas atlyginimas ([CK 6.282 straipsnio](#) 1 dalis).
- 42.3. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismas nevertino ieškovės pateiktos į bylą 2021 m. vasario 8 d. UAB „Rasos klinika“ pažymos, pagal kurią ieškovė nuo 2017 m. balandžio 29 d. iki 2017 m. rugpjūčio 23 d. gydėsi dėl riešo ir plaštakos sumušimo, klubo sumušimo, liekamųjų reiškinių sutrenkus galvą bei lėtinės išeminės smegenų ligos, somatoforminės disfunkcijos, endometriumo. Atsižvelgiant į tai, kad 2017 m. balandžio 29 d. ieškovei jau buvo diagnozuota lėtinė išeminė smegenų liga, neįrodyta, kad 2018 m. kovo 19 d. gydymo įstaigos pažymoje konstatuotas ieškovės sveikatos pablogėjimas pakankamu priežastiniu ryšiu susijęs su pradėtu ikiteisminiu tyrimu, laikinu sulaikymu.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl procesinės prievartos priemonės – nušalinimo nuo pareigų – taikymo įtariamam nusikaltimo padarymo asmeniui

43. Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutarime išaiškinta, kad pagal Konstituciją įstatyme nustatant baudžiamajame procese taikytinų procesinių prievartos priemonių taikymo tvarką turi būti paisyta ir konstitucinio proporcingumo principo: šios priemonės turi būti taikomos tik siekiant greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, taip pat užkirsti kelią naujų nusikalstamų veikų darymui, jos turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir nevaržyti asmens, kuriam taikomos, teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti.
44. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime taip pat yra nurodęs, kad pagal Konstituciją valstybė ne tik turi užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių gynimą nuo kitų asmenų neteisėtų kėsinių, bet ir jokių būdu neleisti, kad į jas neteisėtai kėsintųsi, jas pažeistų pačios valstybės institucijos ar pareigūnai (Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimai). Šiame kontekste pabrėžtina, kad valstybės institucijas, pareigūnus (ir tada, kai jie vykdo jiems patikėtas funkcijas, ir tada, kai neįgyvendina jokių savo įgaliojimų) žmonės pagrįstai gali laikyti valstybės valios reiškėjais ar vykdytojais. Valstybės institucijos, pareigūnai jokiais aplinkybėmis negali veikti *ultra vires*, neteisėtai veiksmais pažeisti žmogaus teisių ir laisvių. Antraip būtų griunamas žmonių pasitikėjimas valstybės valdžia, įstatymais ir teise, tarptautinis nihilizmas. Toleruojant valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtus veiksmus, kuriais pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, neužkurtas jiems kelio atsirastų didžiulis socialinis disbalansas, būtų pažeista pamatinė pusiausvyra, kai žmogus iš esmės neturi priemonių, galinčių pasipriešinti valstybės – galingo mechanizmo – savivalei ir, paliktas be veiksmingos institucionalizuotos pagalbos, yra gniuždomas visa valstybės mechanizmo jėga.
45. Teismų praktikoje laikomasi įstatymo aiškinimo nuostatų, kad baudžiamasis procesas turi vykti derinant veiksmingumą, funkcionalumą ir žmogaus teisių apsaugą. Sklandžiam baudžiamajam procesui būtinas protingas taikomų priemonių funkcionalumo ir proceso dalyvių teisių apimtų derinys. Pareigūnų persitengimo atveju baudžiamasis procesas galėtų sukelti daugiau neigiamų padarinių nei pati nusikalstama veika (ypač jei ji nepriskirtina sunkesnių nusikaltimų kategorijai), dėl kurios procesas ir buvo pradėtas. Toks procesas neabejotinai paneigtų žmogaus teisių ir laisvių esmę bei prasmę, išplaukiančią iš šiuolaikinės žmogaus teisių sampratos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-23-942/2017](#), 6.27 punktą).
46. Nagrinėjamos bylos duomenimis, ieškovei taikyta procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų – reglamentuota [BPK 157 straipsnyje](#), kurio 1 dalyje nustatyta, kad nusikalstamos veikos tyrimo metu ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą, nutartimi turi teisę laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, jei tai būtina, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veika ar užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas. Nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamąjo darbdaviui vykdyti. Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas negali trukti ilgiau kaip šeši mėnesiai; pritarus šios priemonės taikymas gali būti pratęstas dar iki trijų mėnesių pratęsimų skaičius neribojamas (2 dalis). Ikiteisminio tyrimo metu prokuroras, o perdavus bylą teismui – teismas privalo panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų ar laikiną teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymą, kai ši priemonė pasidaro nebereikalinga (5 dalis).
47. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad šios procesinės prievartos priemonės taikymo pagrindai ir tikslingumas nulemti įtariamo (kaltinamo, teisiamo) asmens einamų pareigų ir nusikaltimo, kuriuo jis įtariamas (kaltinamas), pobūdžio: jeigu galimai įvykdyta nusikalstama veika yra susijusi su įtariamo (kaltinamo) asmens tarnybos įgaliojimų panaudojimu, ši aplinkybė gali suponuoti nušalinimo nuo pareigų poreikį. Kartu kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad baudžiamojo persekiojimo faktas savaime nepateisina procesinių prievartos priemonių taikymo: [BPK 11](#) straipsnyje įtvirtintas proporcingumo principas nustato atsakingų teisėsaugos pareigūnų pareigą procesines prievartos priemones taikyti tik tais atvejais, kai be jų negalima pasiekti reikiamų proceso tikslų, ir bet kokios procesinės prievartos priemonės taikymą nedelsiant nutraukti, kai tai tampa nereikalinga, šis principas įtvirtintas ir [BPK 157 straipsnio 5](#) dalyje, kurioje nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo metu prokuroras, o perdavus bylą teismui – teismas privalo panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų ar laikiną teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymą, kai ši priemonė pasidaro nebereikalinga, t. y. išnyksta jos taikymo būtinybė ([BPK 157 straipsnio 1](#) dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-395-469/2015](#); 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-670-378/2015](#)).
48. Teisėjų kolegija nurodo, kad įstatymų leidėjas yra reglamentavęs, kaip asmuo gali ginti savo teises tuo atveju, jeigu jam teisėsaugos institucijos pritaiko procesinę prievartos priemonę – laikiną nušalinimą įtariamąjo nuo pareigų ar laikiną sustabdymą teisės užsiimti tam tikra veikla. Pagal [BPK 157 straipsnio 3](#) dalį, nutartį laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, taip pat nutartį pratęsti šios priemonės taikymo terminą per septynias dienas nuo nutarties paskelbimo įtariamajam dienos įtariamasis ar jo gynėjas gali apskųsti aukštesniajam teismui. Šio teismo priimta nutartis yra galutinė ir neskundžiama.
49. Jeigu asmuo mano, kad procesinė prievartos priemonė laikinai nušalinti nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla pritaikyta neteisėtai, jis turi teisę ginti savo interesus ir civilinio proceso nustatytą tvarką – prašydamas priteisti iš valstybės žalos atlyginimą. [CK 6.272](#) straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žala, atsiradusi dėl neteisėto nuteisimo, neteisėto suėmimo kardomosios priemonės taikymo tvarka, neteisėto suėmimo, neteisėto procesinės prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto – paskyrimo, atlygina valstybė visiškai, nepaisant ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros pareigūnų ir teismo kaltės. Be turtinės žalos, atlyginama ir neturtinė žala (3 dalis).
50. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad [CK 6.272 straipsnio 1](#) dalyje pateikiamas nebaigtinis ikiteisminio tyrimo, prokuratūros pareigūnų ir teismo neteisėtų veiksmų sąrašas. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime byloje Nr. 23/04 pažymėjo, kad, reglamentuojant žalos atlyginimo klausimus, kai žala padaro valstybės pareigūnai, įstatymų leidėjo diskrecija nesuteikia teisės laisva nuožiūra nustatyti išsamų baigtinį atvejų, kuriais ta žala turi būti atlyginama, sąrašą, nes tai prieštarauja konstituciniam principui, pagal kurį padaryta žala turi būti atlyginta. Dėl šios priežasties valstybės civilinė atsakomybė gali atsirasti ir tuo pagrindu, kad pareigūnai nevykdė bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai – laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais ar neveikimu nepadarėtų kitam asmeniui žalos ([CK 6.263](#) straipsnio 1 dalis). Tokiais atvejais taikytinos tiek bendrosios minėtos kasacinėje jurisprudencijoje suformuluotos atsakomybės taikymo sąlygos, tiek specifinės tokioms byloms būdingas kriterijus – pareigūnų klaidos esminė reikšmė asmens teisių pažeidimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-414/2012](#); 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-353-313/2019](#), 28 punktą).
51. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad [CK 6.272](#) straipsnyje įtvirtintas specialus civilinės deliktinės atsakomybės atvejis, kai valstybės civilinė atsakomybė kyla nepaisant ikiteisminio tyrimo, prokuratūros pareigūnų ir teismo kaltės. Tai reiškia, kad civilinės atsakomybės teisiniu santykiu atsirasti pakanka trijų sąlygų: neteisėtų veiksmų, žalos fakto ir priežastinio neteisėtų veiksmų bei atsiradusios žalos ryšio (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 4 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-231-695/2019](#) 34 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Ieškoviui neįrodžius bent vienos iš jų ([CPK 178](#) straipsnis), žalos atlyginimas negalimas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 6 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-302/2014](#); 2019 m. spalio 3 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-283-1075/2019](#) 34 punktą).
52. Pagal kasacinio teismo praktiką (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-393-378/2015](#); 2018 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-63-378/2018](#), 37 punktą; 2018 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-347-687/2018](#), 59 punktą; taip pat jose nurodoma EZTT praktika), sprendžiant dėl asmens paskirtos kardomosios ar kitokios procesinės prievartos priemonės teisėtumo, būtina, be kita ko, įvertinti jų skyrimo tikslą: skiriant šias priemones asmens kaltumo klausimas nesprendžiamas, o siekiama užtikrinti įtariamąjo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminio tyrimo atlikimą ir teisminį nagrinėjimą. Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese turi būti proporcingos siekiamiems proceso tikslams, permalyg nesuvaržyti asmens (kaltinamojo) teisių, jei tam nėra objektyvaus būtinumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-43-](#)

53. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad ieškovė buvo įtariama nusikaltimo einant tarnybines pareigas padarymu. Įtarimai nurodyto nusikaltimo padarymu buvo pareikšti ir ieškovės pavaldiniams Ž. L. ir I. P. Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi ieškovei prokuroro prašymu buvo paskirta procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų, o 2017 m. gegužės 25 d. ir 2017 m. liepos 26 d. nutartimis ši procesinė prievartos priemonė buvo pratęsta, jos taikymo būtinumas buvo grindžiamas tokiais argumentais: 1) ieškovės einamos pareigos nesuderinamos su jai inkriminuojama veika; 2) įtariamoji, eidama Migracijos skyriaus viršininko pareigas, naudodamasi turima įtaka ir ryšiais, gali paveikti kitus jai pavaldžius įtariamuosius, dar neapklautus liudytojus, sunaikinti ir suklustoti tyrimui reikšmingus dokumentus ir tokiu būdu trukdyti procesui; 3) įtariamoji gali daryti naujas analogiškas veikas. Teismai konstatavo, kad ieškovės nušalinimas nuo pareigų Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi vieno mėnesio laikotarpiui – iki 2017 m. gegužės 28 d. buvo pagrįstas, tačiau Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. gegužės 25 d. ir 2017 m. liepos 26 d. nutartimis ieškovei laikinas nušalinimas nuo pareigų iki 2017 m. spalio 28 d. buvo pratęstas nepagrįstai, nesilaikant proporcingumo reikalavimo.
54. Ieškovė nesutinka su bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad jos laikinas nušalinimas nuo pareigų nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. gegužės 28 d. buvo teisėtas. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad nors ji ir buvo įtariama padariusi nusikalstamą veiką, susijusią su jos tarnyba, tačiau tiek skiriant procesinę prievartos priemonę – laikiną nušalinimą nuo pareigų, tiek ją tęsiant buvo pažeistas konstitucinio proporcingumo principas. Teismai neatsižvelgė į tai, kad ieškovei buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės jau nuo 2016 m. gruodžio 1 d., kad iki 2017 m. balandžio 18 d. nebuvo gauta jokių duomenų apie jos darytas nusikalstamas veikas, kad 2017 m. balandžio 26 d. surašant laikino sulaikymo protokolą jau buvo gauta pakankamai duomenų, turinčių reikšmės bylai. Taigi šios procesinės prievartos priemonės taikyti tuo pagrindu, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veika, nebuvo pagrindo. Ieškovės nuomone, nebuvo pagrindo taikyti šios priemonės ir todėl, kad būtų užkirsta galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas, tai konstatuota kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221-942/2020. Teisėjų kolegija nurodytus kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisiskai nepagrįstais.
55. Minėta, kad pagal [BPK 157 straipsnio](#) 1 dalį įtariamajam gali būti taikoma procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų – dviem atvejais, jei tai būtina, kad: 1) būtų greičiau ir nešališkiau ištirta nusikalstama veika; 2) užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas. Byloje teismų nustatyta, kad krata ieškovės darbo kabinete buvo atlikta dar iki jos nušalinimo nuo pareigų įtariamieji ir liudytojai apklausti pradinėje ikiteisminio tyrimo stadijoje. Ieškovei kriminalinės žvalgybos priemonės buvo taikomos nuo 2016 m. gruodžio 1 d. ir iki 2017 m. balandžio 18 d. nebuvo gauta jokių duomenų apie jos darytas nusikalstamas veikas, išskyrus atvejį, kai 2017 m. balandžio 18 d. jos kolegė atnešė butelį brendžio ir saldainių. Teisėjų kolegijos vertinimu, šios aplinkybės patvirtina, kad procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų – pratęsimas iki 2017 m. spalio 28 d. buvo perteklinis, tačiau tai nepatvirtina, kad šios priemonės taikymas vieno mėnesio laikotarpiui buvo nereikalingas ir atitinkamai neteisėtas.
56. Minėta, ieškovė buvo įtariama nusikaltimo einant tarnybines pareigas padarymu. Kaip pagrįstai nurodė apeliacinės instancijos teismas, nusikaltimas, kurio padarymu buvo įtarta ieškovė, tiesiogiai susijęs su jos tarnybos įgaliojimų panaudojimu. Pagal kasacinio teismo praktiką tuo atveju, jeigu galima įvykdyti nusikalstama veika yra susijusi su įtariamo (kaltinamo) asmens tarnybos įgaliojimų panaudojimu, ši aplinkybė gali suponuoti nušalinimo nuo pareigų poreikį (šios nutarties 47 punktas). Byloje nenustatyta, kad tuo metu, kai ieškovė buvo nušalinama nuo pareigų Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi vieno mėnesio laikotarpiui, t. y. iki 2017 m. gegužės 28 d., nebūtų buvę atliekami jokie ikiteisminio tyrimo veiksmai. Pažymėtina, kad ieškovė buvo įtariama nusikaltimo padarymu pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį veikiant bendrininkų grupe su Ž. L., I. P. ir L. G. Taigi ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo atliekami ne tik ieškovės, bet ir nurodytų asmenų atžvilgiu. Kasaciniame skunde akcentuojama aplinkybė, kad kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamojoje byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) (32 punkte) konstatavo, jog dar surašant laikino sulaikymo protokolą, t. y. 2017 m. balandžio 26 d., jau buvo gauta pakankamai duomenų, turinčių reikšmės bylai, yra susijusi su laikino sulaikymo ieškovei taikymo pagrįstumo vertinimu. Kasacinis teismas baudžiamojoje byloje nespėdė dėl procesinės prievartos priemonės – laikino nušalinimo nuo pareigų – taikymo ieškovei pagrįstumo ir proporcingumo.
57. Svarbu pažymėti, kad 2017 m. balandžio 18 d., t. y. kai ieškovei buvo perduoti butelis brendžio ir saldainiai, ji ėjo Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Migracijos skyriaus viršininko pareigas, skirtingai nei Ž. L., I. P. ir L. G., todėl jos tarnybinė padėtis suteikė didesnes galimybes daryti įtaką ikiteisminio tyrimo procesui ir atitinkamai sutrukdyti, kad būtų greičiau ir nešališkiau ištirta galimai nusikalstama veika. Dėl šios priežasties teisėjų kolegija nurodo, kad aplinkybė, jog teismai skirtingai vertino ieškovės ir I. P. nušalinimo nuo pareigų vienam mėnesiui teisėtumą ir proporcingumą, neteikia pagrindo konstatuoti, jog buvo pažeistas bylų nagrinėjimo lygybės principas, kad ši byla buvo išnagrinėta teismui nepagrįstai neatsižvelgus į savo paties sukurtą precedentą Vilniaus miesto apylinkės teismo civilinėje byloje [Nr. e2-984-905/2022](#) pagal I. P. ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikai dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo.
58. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį, kad byloje nenustatyta, jog 2017 m. balandžio 24 d. ikiteisminis tyrimas ieškovės atžvilgiu buvo pradėtas be pagrindo, t. y. nesant jokių prielaidų baudžiamajam persekiojimui pradėti. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad įtariamo pareiškiniui nekeliami tapatūs apkaltinamojo nuosprendžio priėmimui įrodymų pakankamumo reikalavimai, todėl vien tai, kad asmuo vėliau procese išteisinamas (nagrinėjamo atveju – byla nutraukta) dėl nusikaltimo, kurio įtarimu buvo grindžiamas atitinkamų procesinės prievartos priemonių taikymas, savaime nedaro visų atliktų procesinių veiksmų neteisėtų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-670-378/2015](#)).
59. Dėl nurodytų priežasčių teisėjų kolegija konstatuoja, kad ieškovės nušalinimas nuo pareigų Marijampolės rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 27 d. nutartimi vieno mėnesio laikotarpiui, t. y. iki 2017 m. gegužės 28 d., [BPK 157 straipsnio](#) 1 dalyje nustatytu pagrindu buvo teisėtas, proporcingas siekiamiems proceso tikslams.
60. Remdamasi nurodytais argumentais teisėjų kolegija nusprendžia, kad ieškovė neįrodė vienos iš valstybės civilinės atsakomybės sąlygų pagal [CK 6.272 straipsnio](#) 1 dalį – teisėsaugos institucijų neteisėtų veiksmų taikant ieškovei vieno mėnesio procesinės prievartos priemonę – laikiną nušalinimą nuo pareigų, todėl bylą nagrinėję teismai pagrįstai nusprendė, jog žalos atlyginimas už šiuos pareigūnų veiksmus nepriteistinas.
61. Atsakovės atstovų kasacinis skundas dėl teismų sprendimo, kad ieškovės laikinas nušalinimas nuo pareigų iki 2017 m. spalio 28 d. buvo pratęstas nepagrįstai, nepateiktas, todėl šis klausimas kasacine tvarka nenagrinėtinas ([CPK 353 straipsnio](#) 1 dalis).

Dėl neturtinės žalos dydžio

62. [CK 6.250 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtinimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Pagal šio straipsnio 2 dalį neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus. [CK 6.272 straipsnio](#) 3 dalyje nustatyta, kad valstybė atlygina ne tik turtinę žalą, atsiradusią dėl neteisėto neteisimo, neteisėto suėmimo kardomosios priemonės taikymo tvarka, neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinės prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto – paskyrimo, bet ir neturtinę žalą.

63. Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime dėl neteisėtai ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmais padarytos žalos atlyginimo konstatuota, kad Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje *expressis verbis* (pažodine reikšme, tiesiogiai) minimos dvi žalos rūšys: materialinė ir moralinė žala, t. y. (atitinkamai) turtiniai praradimai ir dvasinio (neturtinio) pobūdžio skriaudos, kurias tik sąlygiškai galima įvertinti ir kompensuoti materialiai. Iš Konstitucijos įstatymų leidėjui nekyla draudimas reguliuojant santykius, susijusius su žalos, padarytos neteisėtai valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimu, įstatyme nustatyti (paisant Konstitucijos normų ir principų) protingus ir pagrįstus kriterijus, pagal kuriuos būtų galima nustatyti (įvertinti) atlygintinos žalos dydį; tokie kriterijai gali būti labai įvairūs, juos galima diferencijuoti pagal padarytos žalos pobūdį, ypatumus, kitas aplinkybes. Kita vertus, šiame Konstitucinio Teismo nutarime pabrėžta, kad jokie įstatymuose *expressis verbis* nurodyti kriterijai, kuriais remiantis būtų galima nustatyti (įvertinti) atlygintinos žalos dydį, neturi kliudyti teismui vykdyti teisingumo – atsižvelgus į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes, nustatyti asmeniui valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtai veiksmais padarytos materialinės ir (arba) moralinės žalos dydžio ir, vadovaujantis teise, *inter alia* (be kita ko), nenusižengiant teisingumo, protingumo, proporcingumo imperatyvams, priteisti teisingo atlyginimo už tą asmenį patirtą materialinę ir (arba) moralinę žalą. Iš Konstitucijos, *inter alia*, jos 30 straipsnio 1, 2 dalių, 109 straipsnio 1 dalies kyla asmens, kuriam neteisėtai veiksmais buvo padaryta žala, teisės gauti realų, teisingą žalos atlyginimą teismo gynimo garantiją, kuri įgyvendinama įrodinėjant, *inter alia*, asmeniui padarytos žalos dydį ir prisiteisiant jos atlyginimą.
64. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad neturtinės žalos atlyginimo instituto paskirtis – teisingai kompensuoti patirtą dvasinį skausmą, sukrėtimą, emocinę depresiją, kitus neigiamus išgyvenimus ir nepatogumus. Teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą. [CK 6.250 straipsnio](#) 2 dalyje, kurioje nurodyta, kad teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumą, teisingumą ir protingumą kriterijus. Šis įtvirtintas nebaigtinis neturtinės žalos dydžiui nustatyti reikšmingų kriterijų sąrašas laikytinas pagrindiniu (universalu) sąrašu tokių kriterijų, kurie turėtų būti teismo ištirti ir įvertinti kiekvienu konkrečiu atveju (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 25 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-80-706/2015](#); 2021 m. gegužės 31 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-117-969/2021](#) 39 punktą).
65. Kasacinio teismo taip pat išaiškinta, kad teisingam kompensacijos už neturtinę žalą dydžio nustatymui svarbu, į kokias vertybes buvo kėsintasi ir koku būdu jos buvo pažeistos, nes civilinėje teisėje galioja principas, kad kuo aukštesnė ir svarbesnė vertybė, tuo stipriau ji turėtų būti ginama. Kiekvienu konkrečiu atveju pažeidžiama skirtinga įstatymų saugoma teisinė vertybė, taigi neturtinė žala patiriama individualiai, todėl, be [CK 6.250 straipsnio](#) 2 dalyje išvardytų ir teismo konkrečiu atveju reikšmingomis pripažintų aplinkybių, kaip į vieną iš kriterijų neturtinės žalos atlyginimo dydžiui nustatyti teismas privalo atsižvelgti į pažeistos teisinės vertybės pobūdį, specifika, kaip į objektyvų kriterijų siekiant užtikrinti nukentėjusiojo patirtą dvasinį bei fizinį skausmą kuo labiau kompensuojantį ir kartu lygiateisiškumo bei proporcingumo principus atitinkantį neturtinės žalos atlyginimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-416/2009](#); 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-539/2012; kt.). Orientacinis neturtinės žalos atlyginimo dydis nustatomas analizuojant teismų priteistus dydžius bylose, kurių aplinkybės panašios į tos bylos, kurioje siekiama nustatyti piniginę kompensaciją už neturtinę žalą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-205-313/2020](#), 82 punktas; 2021 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-117-969/2021](#), 40 punktas).
66. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį už per ilgą baudžiamąjį persekiojimą, nepagrįstą nuteisimą, be bendrųjų kriterijų, nustatytų [CK 6.250 straipsnyje](#), turi atsižvelgti į šias teisiskai reikšmingas aplinkybes: baudžiamojo persekiojimo pradėjimo pagrįstumą, jo trukmę, bausmės rūšį, konkrečius atitinkamų baudžiamojo proceso metu priimtų sprendimų trūkumus, bausmės padarinius asmeniui gyvenimui (ar nepagrįstai nuteistas asmuo turėjo šeimą, nepilnamečių vaikų; ar turėjo ypatingų užsiėmimų, kuriuos nutraukė paskirta bausmė), nepagrįsto baudžiamojo persekiojimo ir nuteisimo padarinius asmens sveikatai, įskaitant psichinę, padarinius profesiniam gyvenimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-378/2011).
67. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyti šie teisėsaugos institucijų neteisėti veiksmai: 1) ieškovės laikinas sulaikymas buvo perteklinis; 2) taikant kriminalinės žvalgybos priemones ieškovės teisės buvo varžomos neproporcingai ilgą laiką ir pernelyg intensyviai apimtinai; kriminalinės žvalgybos priemonės buvo panaudotos ne tik kaip būdas išaiškinti galimai daromas nusikalstamas veikas, tačiau ir kaip būdas „surasti“ ieškovės veiksmuose nusikalstamų veikų požymių; 3) ieškovei nepagrįstai nuo 2017 m. gegužės 28 d. iki 2017 m. spalio 28 d. buvo pratešiama procesinės prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų; 4) ikiteisminio tyrimo metu atskyrus ieškovės, L. G. bei J. M. ikiteisminius tyrimus ir pastarųjų atžvilgiu inicijavus atskirą baudžiamąją bylą, buvo pažeistas [BPK 7 straipsnyje](#) įtvirtintas rungimosi proceso principas, iš ieškovės atimta galimybė efektyviai pasinaudoti savo teise į gynybą; L. G. bei J. M. atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis turėjo įtaką ieškovės baudžiamąją bylą nagrinėjusio teismo išankstinės pozicijos dėl pareiktų kaltinimų formavimuisi; 5) patraukiant ieškovę baudžiamajon atsakomybėn pagal [BK 225 straipsnio](#) 1 dalį buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas.
68. Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs tai, kad dėl patirtų neigiamų išgyvenimų, susijusių su baudžiamuoju procesu, iš dalies yra atsakinga ir pati ieškovė (šiuo klausimu bus pasakyta toliau), kad pats baudžiamojo proceso ieškovės atžvilgiu pradėjimas nėra pripažintas neteisėtu, o dalis ieškovės patirtų neigiamų išgyvenimų susiję su paties ikiteisminio tyrimo pradėjimu, kad ieškovė parą buvo netikslingai sulaikyta, kad jai taikytos neproporcingos kriminalinės žvalgybos priemonės, o atskyrus ikiteisminius tyrimus, buvo pažeista ieškovės teisė į teisingą ir nešališką teismą ir kad buvo neteisingai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, nusprendė, kad ieškovei atlygintina 3000 Eur neturtinė žala. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ieškovės patirta žala atsirado ir dėl pačios ieškovės elgesio, 3000 Eur neturtinės žalos atlyginimą laikė pakankamu bei teisingu. Ieškovė nesutinka su tokiu neturtinės žalos nustatymu dydžiu, nurodo, kad teismai neatsižvelgė į visus ji lemiančius kriterijus, būtent – baudžiamasis persekiojimas truko 3,5 m.; ieškovės asmeninės neturtinės ir turinės teisės įvairiais aspektais buvo pažeidinėjamos palyginti ilgą laikotarpį ir ne vieną kartą, apeliacinės instancijos teismui konstatavus, kad kai kurie pažeidimai padaryti netgi tyčia; dėl neteisėto sulaikymo ir nuteisimo sumažėjo ieškovės ir jos šeimos bendravimo galimybės, buvo apribotas jos socialinis gyvenimas ir kt.
69. Teisėjų kolegija pažymi, kad, vertinant nagrinėjamoje byloje nustatytais valstybės neteisėtai veiksmais baudžiamajame procese ieškovei padarytos neturtinės žalos dydį, pirmiausiai reikėtų atsižvelgti į tai, kad nors baudžiamojo persekiojimo pradėjimo nepagrįstumas (neteisėtumas) šiuo atveju nebuvo nustatytas, ieškovė buvo gana ilgai (nors teisės į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimas dėl proceso trukmės ir nenustatytas) persekiojama dėl objektyviai nesunkaus teisės pažeidimo. Šiame kontekste jai buvo neteisėtai ir neproporcingai taikoma visuma įvairių represinių procesinės prievartos priemonių, o tai atitinkamai lemia didesnę, įvairesnio pobūdžio padarytą žalą. Tokioje situacijoje nustatant bendrą priteistiną neturtinės žalos dydį reikėtų atsižvelgti į visus neteisėtus veiksmus, kad būtų atlyginta dėl kiekvieno iš jų padaryta neturtinė žala.
70. Nustatant neturtinės žalos dydį būtina atsižvelgti į Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje dėl panašių pažeidimų priteisiamus neturtinės žalos (teisingo atlyginimo) dydžius pagal Konvencijos 41 straipsnį (šiuo aspektu žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-339-684/2021](#) 81 punktą ir jame nurodytą praktiką). Pastaruoju aspektu, be kita ko, pažymėtina, kad pagal EŽTT praktiką vertinant, ar nacionalinių institucijų už jų konstatuotus Konvencijos pažeidimus priteistas žalos atlyginimas yra tinkamas, reikia nustatyti, ar priteista suma gali būti traktuojama kaip pakankama siekiant ištaisyti padarytą žalą ir pažeidimą (pvz., Didžiosios kolegijos 2006 m. kovo 29 d. sprendimas byloje *Scordino prieš Italiją* (Nr. 1), petijcijos Nr. 36813/97; 2016 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje *Vedat Do?ru prieš Turkiją*, petijcijos Nr. 2469/10, 40 punktas). EŽTT gali pripažinti tinkamu ir tokių nacionalinės institucijos priteistą žalos atlyginimą, kuris yra mažesnis, palyginti su sumomis, panašiose bylose priteisiamomis EŽTT praktikoje, su sąlyga, kad tokio žalos atlyginimo dydis nėra akivaizdžiai nepagrįstas (t. y. pernelyg mažas) atsižvelgiant į analogiškose EŽTT bylose paprastai priteisiamos žalos atlyginimo

dydžius. Tai vertinama atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, įskaitant ne tik Konvencijos pažeidimo aplinkybes konkrečioje byloje, bet ir priteistos sumos vertę atsižvelgiant į pragyvenimo lygį atitinkamoje valstybėje ir tai, kad pagal nacionalinę sistemą žalos atlyginimas paprastai bus priteistas ir sumokėtas greičiau, nei tuo atveju, jei ši klausimą sprendžiant EŽTT pagal Konvencijos 41 straipsnį (pvz., *Vedat Do?ru prieš Turkiją*, 40 punktas). Nacionalinė žalos atlyginimo tvarka taip pat yra artimesnė ir prieinamesnė negu EŽTT procesas, nacionalinės procedūros vykdomos pareiškėjo kalba, tad suteikia privalumą, kuris turi būti įvertintas (2017 m. lapkričio 21 d. sprendimas dėl priimtumo byloje *Društvo za varstvo upnikov prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 66433/13, 61 punktas).

71. Nustatant neturtinės žalos dydį, Konvencijoje įtvirtintų ieškovės teisių požįriu pirmiausiai reikšmingas neteisėtas sulaikymas (Konvencijos 5 straipsnio 1 dalis). Vertinant šio neteisėto veiksmo sunkumą, atkreiptinas dėmesys į apeliacinės instancijos teismo nutarties 70 punkte padarytas išvadas, kad laikinas ieškovės sulaikymas nebuvo klaida, o sąmoningi veiksmai, neteisėtai siekiant ieškovei padaryti fizinį ir psichologinį poveikį, kad ji prisipažintų padariusi inkriminuotas tariamas nusikalstamas veikas ir būtų priversta duoti parodymus prieš kitus įtariamuosius, tyčia iš esmės pažeidžiant [BPK 11 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintą reikalavimą laikytis proporcingumo principo taikant procesinės prievartos priemones. Toks laisvės atėmimas traktuotinas kaip savavališkas, o dėl tokio pobūdžio paprastai sukelia didesnę žalą net ir tuo atveju, kai laisvė buvo atimta neilgam (žr. su atitinkamais pakeitimais EŽTT 2012 m. gruodžio 11 d. sprendimo byloje *Venskutė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 10645/08, 75, 79 punktus). EŽTT byloje prieš Lietuvą dėl kiek skirtingose, nei nagrinėjamoje byloje, situacijose, tačiau bendriausia prasme dėl neilgos trukmės laisvės atėmimo, kuris nebuvo būtinas, priteisti neturtinės žalos dydžiai yra 7000–7500 Eur (pvz., 2020 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje *Leonienė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 61264/17; 2018 m. birželio 26 d. sprendimas byloje *D.R. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 691/15; 2012 m. gruodžio 11 d. sprendimas byloje *Venskutė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 10645/08).
72. Vertinant ieškovės patirtos neturtinės žalos dydį aktuali ir EŽTT praktika pagal Konvencijos 8 straipsnį dėl šios nuostatos neatitinkančių teisės į privataus gyvenimo ir susirašinėjimo slaptumą gerbimą ribojimų taikant slapstas sekimo priemones (šiuo aspektu žr. ir, pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-210-695/2020](#) 65 punktą ir jame nurodytą EŽTT praktiką). Nesant panašių EŽTT sprendimų byloje prieš Lietuvą, atkreiptinas dėmesys į praktiką kitų valstybių bylose. Antai, byloje, kurioje nustatomi Konvencijos 8 straipsnio pažeidimai dėl netinkamai motyvuoto telefoninių pokalbių pasiklausymo, pastaraisiais metais paprastai priteisiamas apie 1500 Eur neturtinės žalos atlyginimas (pvz., EŽTT 2017 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje *Grba prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 47074/12; 2019 m. birželio 6 d. sprendimas byloje *Bosak ir kiti prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 40429/14; 2023 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Pejkić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 49922/16; 2019 m. gegužės 28 d. sprendimas byloje *Liblik ir kiti prieš Estiją*, peticijos Nr. 173/15; 2019 m. gruodžio 5 d. sprendimas byloje *Hambarzumyan prieš Armėniją*, peticijos Nr. 43478/11). Kita vertus, EŽTT praktika leidžia daryti išvadą, kad, pavyzdžiui, identifikavus sisteminės problemos dėl garantijų taikant slapstas sekimo priemones trūkumo (pvz., taikant pasiklausymą realiai nevertinamas įtarimo pagrįstumas ir priemonės būtinumas demokratinėje visuomenėje), gali būti priteisiamas ir 7500 Eur dydžio žalos atlyginimas (pvz., 2017 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *Zubkov ir kiti prieš Rusiją*, peticijos Nr. 29431/05; 2022 m. spalio 27 d. sprendimas byloje *Nefedov ir kiti prieš Rusiją*, peticijų Nr. 11091/15; kt.).
73. Nagrinėjamoje byloje vertinant pareiškėjos dėl neteisėtų valstybės veiksmų patirtą neturtinę žalą ir jos piniginę išraišką reikšminga ir tai, kad dėl baudžiamųjų procesinių veiksmų, nesusijusių su procesinės prievartos taikymu (pvz., gynybos teisių, kitų teisingo bylos nagrinėjimo aspektų pažeidimais), padaryta žala paprastai kompensuojama priėmus galutinį išteisinamąjį nuosprendį (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-439/2013](#) ir joje nurodyta EŽTT praktika).
74. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką nurodytomis panašiomis faktinėmis aplinkybėmis neturtinės žalos dydis paprastai nustatomas nuo 1000 Eur iki 6000 Eur (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 8 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-364/2008](#); 2009 m. spalio 15 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-428/2009](#); 2013 m. spalio 23 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-478/2013](#); kt.). 50 000 Eur žalos atlyginimas nustatytas byloje, kurioje, be kita ko, konstatuota, kad ieškovės baudžiamasis persekiojimas buvo pradėtas ir atliktas nepagrįstai ir neteisėtai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-210-695/2020](#)).
75. Vertinant kasacinio skundo argumentus dėl su tuo pačiu baudžiamuoju procesu susijusioje Vilniaus apygardos teismo civilinėje byloje [Nr. e2A-1334-432/2022](#) kartu su ieškove kaltintai I. P., kuri atliko analogišką veiką, priteisto 10 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, pažymėtina, kad nors teismai, nustatydami neturtinės žalos dydį, turi atsižvelgti į analogiškos bylose priteistus žalos atlyginimo dydžius (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-371/2014](#) ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką), kiekvieno konkrečiu atveju neturtinė žala patiriama individualiai, tad teismas turėtų spręsti dėl materialios kompensacijos už patirtą neturtinę žalą dydžio, aiškindamasis ir vertindamas individualias bylai svarbias neturtinės žalos padarymo aplinkybes ir kitus faktus, reikšmingus nustatant tokio pobūdžio žalos dydį, atsižvelgdamas į įstatyme bei minėtoje teismų praktikoje įtvirtintus ir teismo šiuo konkrečiu atveju reikšmingais pripažintus kriterijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-119/2009](#); 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-31/2011](#)). Visiškai suvienodinti teismų praktikoje priteisiamų neturtinės žalos atlyginimo dydžių iš esmės neįmanoma, nes kiekvieno konkrečiu atveju būtina vertinti kriterijų neturtinės žalos dydžiui nustatyti visumą, o individualioje byloje šie kriterijai, jų reikšmė ir tarpusavio santykis gali skirtis net esant analogiško pobūdžio neteisėtiems veiksams (pavyzdžiui, neteisėtai taikoma ta pati kardomoji priemonė) (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-347-687/2018](#), 91 punktas).
76. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje byloje tai, kad I. P. padarė analogišką veiką ir buvo persekiojama tame pačiame baudžiamajame procese, nepaneigia, kad jos ir ieškovės situacijos šiame kontekste gali būti skirtingos. Kiekvienas žmogus į tą pačią situaciją reaguoja individualiai, tad teismas, nagrinėdamas konkrečiam asmeniui dėl analogiškų neteisėtų veiksmų padarytą žalą, be kita ko, įvertina būtent individualius neigiamus padarinius. Be to, ir tame pačiame procese persekiojamų dėl analogiškų veikų asmenų padėtis gali būti nevienoda patirtų neteisėtų veiksmų požįriu. Antai, atkreiptinas dėmesys į tai, kad I. P. sekimo priemonės buvo taikytos beveik vienerius metus, o ieškovei – tik pusę metų. Dėl ieškovei ir Ž. L. priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydžio civilinėse bylose nuspręsta panašiai, neturtinės žalos dydis įvertintas pagal nustatytus individualius neigiamus padarinius.
77. Kasaciniame skunde ieškovė taip pat nurodo, kad teismai, sprenddami dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio, nepagrįstai konstatavo ieškovės veiksmų poveikį jai kilusiai neturtinei žalai, nes nevertino, ar ieškovės veiksmai kaip nors lėmė teismo pripažintus ir konstatuotus teisėsaugos institucijų neteisėtus veiksmus, kurie priežastiniu ryšiu yra susiję su jai kilusia neturtine žala.
78. [CK 6.282 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba jai padidėti, tai atsižvelgiant į nukentėjusio asmens kaltės dydį (o kai yra žalos padariusio asmens kaltės, – ir į jo kaltės dydį) žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba reikalavimas atlyginti žalą gali būti atmestas.
79. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad aptariama [CK 6.282 straipsnio](#) norma reglamentuoja nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens mišrios kaltės teisinius padarinius deliktinės civilinės atsakomybės atveju ir įtvirtina teismo teisę spręsti dėl prašomo priteisti žalos atlyginimo sumažinimo arba reikalavimo atlyginti žalą atmetimo. Ši [CK](#) norma gali būti taikoma tik jei nustatyta nukentėjusio asmens kaltė, kuri nepreziumuojama, taigi ją turi įrodyti skolininkas – žala padaręs asmuo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2013; 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-164-421/2021](#), 32 punktas).
80. Kasacinio teismo taip pat yra išaiškinta, kad tokio pobūdžio, kaip nagrinėjamoji, byloje ieškovo dideliu neatsargumu gali būti pripažįstamas toks jo elgesys, kai jis dėl savo nerūpestingumo, neatidumo ar aplaidumo sudarė prielaidas pradėti baudžiamąjį persekiojimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-183/2006; 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-364/2008](#)). Elgdamasis nerūpestingai ar aplaidžiai, asmuo iš dalies prisiima negatyvių padarinių riziką, o sprendžiant klausimą, ar pats nukentėjusysis savo veiksmais neprisidėjo prie žalos atsiradimo ar jos padidėjimo, būtina nustatyti šių veiksmų tiesioginį ar netiesioginį ryšį su žala (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-219/2010](#); 2018 m. vasario 22 d. nutarties

civilinėje byloje Nr. 3K-3-63-378/2018, 59 punktas).

81. Priežastinį ryšį reglamentuojančiame [CK 6.247 straipsnyje](#) nustatyta, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmis (veikimu, neveikimu), nulūmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu.
82. Pagal kasacinio teismo praktiką pripažįstamas civilinės atsakomybės pagrindų ir netiesioginis priežastinis ryšys, kai žala atsiranda ne tiesiogiai iš neteisėtų veiksmų, bet yra pakankamai susijusi su žalingomis pasekmėmis. Taikant deliktinę atsakomybę, netiesioginis priežastinis ryšys pripažįstamas tinkama civilinės atsakomybės sąlyga, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jiems padidėti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-345/2007](#)). Svarstant, kokio laipsnio netiesioginis priežastinis ryšys yra svarbus civilinei atsakomybei, reikia vadovautis tuo, kad priežastinis ryšys yra civilinės atsakomybės sąlyga, jei nustatyta, kad žala yra neteisėtų veiksmų rezultatas. Tai reikštų, kad neteisėti veiksmai nelėmė, bet pakankamu laipsniu turėjo įtakos žalai atsirasti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-670-378/2015).
83. Kasacinio teismo praktikoje taip pat nurodoma, kad ieškovo dideliu neatsargumu gali būti pripažįstamas toks jo elgesys, kai jis dėl savo nerūpestingumo, neatidumo ar aplaidumo sudarė prielaidas baudžiamajam persekiojimui prasidėti. Pavyzdžiui, byloje, kurioje žala atsirado dėl neteisėto suėmimo ([CK 6.272 straipsnio](#) 1 dalis), kasacinis teismas konstatavo didelį nukentėjusiojo nerūpestingumą, nes ieškovo suėmimo paskyrimui turėjo įtakos ieškovo elgesys ikiteisminio tyrimo metu, ypač bandymai paveikti nukentėjusiąją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-364/2008](#)). Civilinėje byloje, kurioje žala atsirado dėl neteisėto nušalinimo nuo pareigų ([CK 6.272 straipsnio](#) 1 dalis), kasacinis teismas priteisė 30 proc. reikalautos žalos dydžio, nes ieškovas, būdamas pareigūnas, žinojo, kad elgiasi neteisėtai, tačiau savo veiksmis prisidėmė neigatyvių padarinių, atlikus tokius neteisėtus veiksmus, riziką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-478/2013](#)).
84. Nagrinėjamoje byloje teismai konstatavo, kad dėl patirtų neigiamų išgyvenimų, susijusių su baudžiamuoju procesu, iš dalies yra atsakinga ir pati ieškovė ([CK 6.248 straipsnio](#) 4 dalis), t. y. ji, būdama valstybės tarnautoja, priėmė dovaną iš J. M. Šio fakto užfiksavimas ir nulėmė ikiteisminio tyrimo, kuris nepripažintas neteisėtu, pradžią. Teismai, mažindami ieškovės prašomą priteisti 50 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą, įvertino, kad pats baudžiamoji proceso ieškovės atžvilgiu pradėjimas nėra pripažintas neteisėtu, o dalis ieškovės patirtų neigiamų išgyvenimų susiję su paties ikiteisminio tyrimo pradėjimu. Teisėjų kolegija laiko šias teismų išvadas pagrįstomis.
85. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad ieškovė, būdama statutinė valstybės tarnautoja, priėmė saldinius ir gėrimą iš J. M. (per I. P.). Kasacinis teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutartyje baudžiamoji byloje [Nr. 2K-221-942/2020](#) (45 punkte) nurodė, kad neoficialus atsiskaitymas savaime nėra pateisinamas nė vienai profesijai, siekiant didesnio skaidrumo, interesų konflikto vengimo, nešališkumo, neoficialūs simboliniai atsiskaitymai – priešinga teisei veika. Taigi tiek kyšis, tiek dovana papirkėjo požiūriu ([BK 227 straipsnis](#)) gali būti įrankis pasiekti savo tikslų – atitinkamo paperkamo asmens veikimo ar neveikimo.
86. Teisėjų kolegijos vertinimu, pačios ieškovės Valstybės tarnybos įstatymo neatitinkantys veiksmai prisidėjo prie žalos, susijusios su byloje nustatytais neteisėtais teisėsaugos institucijų veiksmais, ieškovei atsiradimo. Šiuo atveju konstatuotinas netiesioginis priežastinis ryšys, nes neturtinė žala ieškovei atsirado ne tiesiogiai dėl jos veiksmų, bet yra pakankamai susiję su jai kilusiomis žalingomis pasekmėmis, t. y. ieškovės veiksmai nelėmė, bet pakankamu laipsniu turėjo įtakos neturtinei žalai atsirasti ([CK 6.247 straipsnis](#), 6.282 straipsnio 1 dalis).
87. Kasaciniame skunde ieškovė taip pat nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas, nenustatęs priežastinio ryšio tarp ieškovės veiksmų ir neturtinės žalos, tinkamai neišnagrinėjo jos apeliacinio skundo ([CPK 331 straipsnio](#) 4 dalis). Teisėjų kolegijos vertinimu, nurodyti kasacinio skundo argumentai nepagrįsti, nes visi ieškovės apeliacinio skundo argumentai apeliacinės instancijos teismo buvo išnagrinėti, teismas vertino ir pasisakė dėl pirmosios instancijos teismo nustatyto neturtinės žalos atlyginimo dydžio ir atitinkamai įvertino ieškovės veiksmų poveikį neturtinei žalai atsirasti.
88. Apibendrinama pirmiau nurodytas aplinkybes ir argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai, nustatydami ieškovei priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydį, pagrįstai nusprendė atsižvelgti į pačios ieškovės didelį neatsargumą, kuris padėjo žalai atsirasti, tačiau netinkamai įvertino jos kaltės dydį, priteisdami jai tik 3000 Eur žalos atlyginimą.
89. Minėta, kad orientacinis neturtinės žalos atlyginimo dydis nustatomas analizuojant teismų priteistus dydžius bylose, kurių aplinkybės panašios į tos bylos, kurioje siekiama nustatyti kompensaciją už neturtinę žalą. EŽTT praktikoje panašiais atvejais už nagrinėjamai bylai aktualius konvencinių teisių pažeidimus priteisiami neturtinės žalos dydžiai, bendriausia prasme, yra apie 7000 – 7500 Eur už savavališką laisvės atėmimą, apie 1500 Eur už neteisėtą (taikomą tinkamai neįvertinus, be kita ko, būtinumo) slaptą sekimą (išskyrus sunkesnių pažeidimų atvejus, pavyzdžiui, kai valstybėje atsakovoje identifikuojamos sisteminės problemos dėl garantijų taikant slaptas sekimo priemones trūkumo). Kita vertus, nacionalinis teismas turi teisę priteisti ir mažesnes sumas, su sąlyga, kad jos nėra akivaizdžiai per mažos. Pagal kasacinio teismo praktiką paprastai yra priteisiamas nuo 1000 Eur iki 6000 Eur neturtinės žalos atlyginimas, tačiau yra ir 50 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo priteisimo atvejais.
90. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šioje nutartyje nurodytą EŽTT ir kasacinio teismo praktiką dėl neturtinės žalos dydžio, į tai, kad ieškovės veiksmai turėjo įtakos neturtinei žalai atsirasti, konstatuoja, kad yra pagrindas padidinti teismų nustatytą ieškovei iš atsakovės priteistiną neturtinės žalos atlyginimo dydį iki 6000 Eur.

Dėl turtinės žalos atlyginimo priteisimo ir įrodymų vertinimo

91. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, jog ji neįrodė priežastinio ryšio tarp jos patirtos 240 Eur turtinės žalos ir teisėsaugos institucijų neteisėtų veiksmų.
92. Pagal [CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalį žala – tai asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų.
93. Minėta, kad pagal kasacinio teismo praktiką civilinės atsakomybės teisiniu santykiu atsirasti pakanka trijų sąlygų: neteisėtų veiksmų, žalos fakto ir priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų bei atsiradusios žalos. Ieškoviui neįrodžius bent vienos iš jų ([CPK 178 straipsnis](#)), žalos atlyginimas negalimas.
94. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad įrodinėjimo civilinėje byloje tikslas – teismo įsitikinimas, pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir įvertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja ([CPK 176 straipsnio](#) 1 dalis). Įrodinėti turinčias reikšmės civilinėje byloje aplinkybes (įrodinėjimo dalyką) yra šalių ir kitų dalyvaujančių byloje asmenų ir teisė, ir pareiga. Šias teises ir pareigas minėti asmenys įgyvendina nurodydami teisiškai reikšmingas aplinkybes, rinkdami ir pateikdami teismui įrodymus bei dalyvaudami juos tiriant ir vertinant. Neįvykdžius įrodinėjimo pareigų arba netinkamai jas įvykdžius, įrodinėjimo subjektui (dažniausiai proceso šaliai) gali atsirasti neigiamų padarinių – teismas gali atitinkamas įrodinėtą aplinkybę pripažinti neįrodytomis (neegzistavusiomis) ir, tuo remdamasis, priimti procesinį sprendimą išspręsti ginčą iš esmės (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 24 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-240/2013](#)).

95. Kasacinio teismo praktikoje dėl įrodymų tyrimo ir vertinimo nurodoma, kad faktą galima pripažinti įrodytu, jeigu byloje esančių įrodymų, kuriuos visapusiškai įvertino teismas, pagrindu susiformuoja teismo įsitikinimas, kad faktas buvo; reikia įvertinti kiekvieną įrodymą ir įrodymų visetą; išvados dėl įrodinėjimo dalyko įrodytinumo turi būti logiškai pagrįstos byloje surinktais duomenimis; teismas gali konstatuoti tam tikros aplinkybės buvimą ar nebuvimą, kai tokie išvada padaryti pakanka byloje esančių įrodymų; įrodymų pakankamumas byloje reiškia, kad jie tarpusavyje neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia padaryti pagrįstą išvadą apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą; įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklės pagal įstatymą nereikalauja, kad visi prieštaravimai būtų pašalinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-42-684/2019](#), 30 punktas).
96. Kasacinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad, įvertindamas įrodymus, teismas turi įsitikinti, ar jų pakanka reikšmingoms bylos aplinkybėms nustatyti, ar tinkamai šaltinis buvo paskirstyta įrodinėjimo pareiga, ar įrodymai turi ryšį su įrodinėjimo dalyku, ar jie leistini, patikimi, ar nebuvo pateikta suklastotų įrodymų, ar nepaneigtos pagal įstatymus nustatytos prezumpcijos, ar yra prejudicinių faktų; taip pat reikia įvertinti kiekvieną įrodymą ir įrodymų visetą. Jeigu tam tikram faktui patvirtinti nėra tiesioginių įrodymų, o netiesioginiai įrodymai neturi pakankamos įrodomosios galios dėl to, kad jie yra faktinės būklės neatspindintys, apibendrinti duomenys, tai, jų nepatvirtinus pirminiais faktų šaltiniais, nesant kitų bylos aplinkybių, kurių visuma duotų pagrindą spręsti kitaip, turi būti vertinama, kad ieškinyje (atsiliepime į ieškinį, priešieškinyje ar kitame procesiniame dokumente) nurodytos aplinkybės neįrodytos dėl įrodymų nepakankamumo ([CPK 185 straipsnis](#)) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-184-378/2018](#) 37 punktą; 2023 m. vasario 23 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-31-781/2023](#) 35 punktą).
97. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad ieškovė pateikė įrodymus, patvirtinančius, kad ji 2018 m. kovo 19 d. kreipėsi į gydytojus dėl pablogėjusios savijautos, jai buvo diagnozuotas mišrus nerimo ir depresinis sutrikimas, už gydymą ieškovė sumokėjo 240 Eur, todėl ši suma priteistina ieškovei iš atsakovės kaip turtinės žalos atlyginimas. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas neįvertino ieškovės pateiktos į bylą UAB „Rasos klinika“ 2021 m. vasario 8 d. pažymos, patvirtinančios, kad 2017 m. balandžio 29 d. ieškovei buvo diagnozuota lėtinė išeminė smegenų liga. Byloje neįrodyta, kad 2018 m. kovo 19 d. gydymo įstaigos pažymoje konstatuotas ieškovės sveikatos pablogėjimas susijęs pakankamu priežastiniu ryšiu su ikiteisminiu tyrimu, laikinu sulaikymu. Teisėjų kolegija laiko šią apeliacinės instancijos teismo išvadą pagrįstą.
98. Minėta, reiškiant atsakovui reikalavimą atlyginti žalą [CK 6.272 straipsnio](#) 1 dalies pagrindu, patirtą žalą faktą ir dydį turi įrodyti ieškovas. Ieškovė, įrodinėdama dėl teisėsaugos institucijų neteisėtų veiksmų patyrusi 240 Eur turtinę žalą, į bylą pateikė dokumentą, patvirtinantį, kad ji 2018 m. kovo 19 d. kreipėsi į gydytojus dėl pablogėjusios savijautos, jai buvo diagnozuotas mišrus nerimo ir depresinis sutrikimas. Byloje pateikta ir UAB „Rasos klinika“ 2021 m. vasario 8 d. pažyma, patvirtinanti ieškovės susirgimus ir gydymąsi nuo 2017 m. balandžio 29 d. iki 2017 m. rugpjūčio 23 d. dėl riešo, plaštakos, klubo sumušimo, liekamųjų reiškinų sutrenkus galvą bei lėtinės išeminės smegenų ligos, somatoforminės disfunkcijos, endometriumo.
99. Teisėjų kolegijos vertinimu, byloje esant duomenų, kad ieškovė atitinkamu laikotarpiu sirgo lėtine išimine smegenų ir kitomis ligomis, nesant įrodymų, patvirtinančių, kad ieškovės mišraus nerimo ir depresinis susirgimas yra kilęs būtent dėl neteisėtų teisėsaugos institucijų veiksmų, apeliacinės instancijos teismas turėjo pagrindą konstatuoti, jog byloje neįrodyta, kad teisėsaugos institucijų neteisėti veiksmai lėmė ieškovės mišraus nerimo ir depresinį sutrikimą ir atitinkamai patirtą 240 Eur žalą jį gydantis.
100. Ieškovė kasaciniame skunde taip pat nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nagrinėjo atsakovės apeliaciniame skunde nurodytus naujus argumentus dėl ieškovės lėtinės išeminės smegenų ligos, kurie nebuvo pateikti ir nagrinėti pirmosios instancijos teisme. Teisėjų kolegijos vertinimu, nurodyti kasacinio skundo argumentai yra nepagrįsti.
101. [CPK 306 straipsnio](#) 2 dalyje nustatyta, kad apeliacinis skundas negali būti grindžiamas aplinkybėmis, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme.
102. Atsakovės atstovė Teisingumo ministerija apeliaciniame skunde nurodė, kad nesutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, jog ieškovei iš atsakovės priteistinas 240 Eur išlaidų atlyginimas kaip turtinės žalos atlyginimas. Pirmosios instancijos teismas neįvertino ieškovės pateiktos į bylą UAB „Rasos klinika“ 2021 m. vasario 8 d. pažymos, pagal kurią 2017 m. balandžio 29 d. ieškovei jau buvo diagnozuota lėtinė išeminė smegenų liga, todėl 2018 m. kovo 19 d. ieškovės sveikatos pablogėjimas nesusijęs pakankamu priežastiniu ryšiu su pradėtu ikiteisminiu tyrimu, laikinu sulaikymu. Atsakovės atstovės Generalinės prokuratūros apeliaciniame skunde nurodyta, kad pirmosios instancijos teismas ieškovės turėtų 240 Eur išlaidų už jai suteiktas gydymo paslaugas atlyginimą priteisė neįsitikinęs, kad ši žala tiesioginių priežastiniu ryšiu susijusi su teismo pripažintu neteisėtu ieškovės laikinu sulaikymu, kriminalinės žvalgybos priemonių panaudojimu, ikiteisminio tyrimo įtariamųjų L. G. ir J. M. atžvilgiu atskyrimu, ieškovės nušalinimu nuo einamų pareigų laikotarpiu nuo 2017 m. gegužės 28 d. iki 2017 m. spalio 27 d.
103. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsakovės atstovės apeliaciniuose skunduose kėlė klausimą dėl pirmosios instancijos teismo neįvertinto byloje jau esančio įrodymo – UAB „Rasos klinika“ 2021 m. vasario 8 d. pažymos irdel to nepagrįstai konstatuoto priežastinio ryšio tarp byloje nustatytų neteisėtų teisėsaugos institucijų veiksmų ir ieškovės prašomos atlyginti 240 Eur turtinės žalos. Taigi, apeliaciniuose skunduose atsakovės atstovai ginčijo pirmosios instancijos teismo išvadas dėl į bylą pateiktų įrodymų vertinimo. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal kasacinio teismo praktiką apeliacinės instancijos teisme yra patikrinamas pirmosios instancijos teismo sprendimo pagrįstumas ir teisėtumas pagal pateikto apeliacinio skundo ribas ([CPK 320 straipsnio](#) 1 dalis), patikrinant, ar pirmosios instancijos teismas, neperžengdamas pareikšto ieškinio ribų, remdamasis šalių pateiktais ir teismo ištirtais įrodymais, teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes ir ar pagal nustatytas faktines aplinkybes teisingai pritaikė įstatymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-342-611/2020](#), 50 punktas). Taigi, apeliacinės instancijos teismas taip pat vertina visus byloje esančius įrodymus ir nustato byloje faktines aplinkybes, taip patikrindamas pirmosios instancijos teismo išvadų teisėtumą taikant teisės normas.
104. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, pasisakydamas dėl nurodytų atsakovės atstovių apeliacinių skundų argumentų dėl pirmosios instancijos teismo netinkamai įvertintų byloje esančių įrodymų ir nustatytų faktinių aplinkybių, pagrįstai patikrino pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą įvertindamas, ar šioje byloje buvo tinkamai nustatytos faktinės aplinkybės dėl ieškovės prašomos atlyginti 240 Eur turtinės žalos sąsajų (priežastinio ryšio) su byloje nustatytais teisėsaugos institucijų neteisėtais veiksmais.
105. Nurodytais argumentais teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai vertino byloje esančius įrodymus ir pagrįstai konstatavo, kad ieškovė neįrodė priežastinio ryšio tarp byloje nustatytų teisėsaugos institucijų neteisėtų veiksmų ir jos patirtų 240 Eur išlaidų mišriam nerimo ir depresiniam susirgimui gydyti, todėl byloje nebuvo teisinio pagrindo tenkinti jos reikalavimo priteisti iš atsakovės 240 Eur turtinės žalos atlyginimo ([CPK 178 straipsnis](#)).

Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo neturtinės žalos atlyginimo byloje

106. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad teismams sprendžiant dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo buvo pagrindas nukrypti nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, nustatytų [CPK 93 straipsnio](#) 2 dalyje, atsižvelgiant į tai, kad atsakovės atstovai ginčijo visus ieškinio reikalavimus, o teismas iš esmės pripažino neteisėtais visus ieškovės įrodinėtus teisėsaugos institucijų veiksmus. Ieškovės patirtoms 1500 Eur bylinėjimosi išlaidoms neturtinės žalos reikalavimų suma neturėjo įtakos. Teisėjų kolegija nurodytus kasacinio skundo argumentus pripažįsta iš dalies pagrįstais.

107. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalies, 98 straipsnio nuostatas bylinėjimosi išlaidos, tarp jų išlaidos advokato pagalbai apmokėti, atlyginamos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jų atlyginimą priteisiant iš antrosios šalies. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 2 dalį, jeigu ieškinyje patenkintas iš dalies, šiame straipsnyje nurodytos išlaidos priteisiamos ieškovui proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, o atsakovui – proporcingai teismo atmestų ieškinio reikalavimų daliai.
108. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalies prasme proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, suprantama kaip šalis, kuriai sprendimas yra palankus, kuri laimėjo ginčą byloje (pavyzdžiui, ieškovas, kurio ieškinyje patenkintas). Materialinio teisinio pobūdžio ginčo išsprendimo rezultatas lemia procesinio teisinio pobūdžio reikalavimo pagrįstumą, t. y. laimėjusiai šaliai atlyginamos jos turėtos išlaidos, kurių ji turėjo siekdama apginti pažeistą teisę ([CPK 270 straipsnio](#) 5 dalies 3 punktas). Tokiai proceso šaliai pagal aptariamą teisės normą pralaimėjusioji šalis turi kompensuoti civilinių teisių gynybai išlaidas – patirtas bylinėjimosi išlaidas. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas ([CPK 98 straipsnio](#) 1 dalis) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-7-701/2018](#) 16, 17 punktus; 2019 m. spalio 10 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-294-611/2019](#) 16 punktą; 2020 m. kovo 12 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-46-687/2020](#) 63 punktą; 2021 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-47-916/2021](#) 14 punktą). Esminis principas, kuriuo paremtos aptartos taisyklės, yra tas, kad „pralaimėjęs moka“. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės yra sureguliuotos taip, kad būtų užtikrinta šalies, laimėjusios bylą, teisė į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Pagrindas, pagal kurį yra nustatoma laimėjusioji šalis ir atitinkamai paskirstomos bylinėjimosi išlaidos, pirmosios instancijos teisme yra ieškinių pareikštų materialinių subjektinių reikalavimų išsprendimo rezultatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-66-469/2020](#), 15 punktas).
109. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad bylose dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo bylinėjimosi išlaidų paskirstymui pritaikius proporcingumo principą gali būti paneigta teisė į teisminę gynybą esmė. Pasisakydamas dėl proporcingumo siekiamam teisėtam tikslui EŽTT yra konstatavęs, kad taisyklės „pralaimėjęs moka“ taikymas, griežtai laikantis proporcingo bylinėjimosi išlaidų priteisimo pagal patenkintus (atmestus) reikalavimus, bylose dėl neturtinės žalos atlyginimo gali lemti neproporcingą asmens teisės į teisminę gynybą suvaržymą (EŽTT 2013 m. liepos 18 d. sprendimas byloje *Klauz prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 28963/10, 97 punktas). Šioje byloje EŽTT, nagrinėdamas pralaimėjusios šalies pareigą padengti kitos šalies bylinėjimosi išlaidas (taisyklė „pralaimėjęs moka“), konstatavo teisės į teisminę gynybą pažeidimą, nes kai buvo tenkinta dalis ieškinio priteisti neturtinės žalos atlyginimą ir pareiškėjas buvo įpareigotas padengti kitos šalies atstovavimo išlaidas, jis prarado beveik visą jam priteistą kompensaciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-286-943/2021](#), 59 punktas).
110. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką tai atvejais, kai iš dalies tenkinamas ieškovo reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo, teismas, skirstydamas byloje šalių patirtas bylinėjimosi išlaidas, taisyklę „pralaimėjęs moka“ turi taikyti ne mechanškai, o, vadovaudamasis [CPK 93 straipsnio](#) 4 dalimi ir [CPK 3 straipsnio](#) 7 dalyje nurodytais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, gali nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių atsižvelgdamas į šių išlaidų susidarymo priežastis, be kita ko, įvertindamas taisyklę „pralaimėjęs moka“ nustatyto teisės į teisminę gynybą ribojimo tikslą ir proporcingumą, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo rezultatą ir jo poveikį ginčo šalims, taip pat atsižvelgdamas į ieškovo ir atsakovo procesinį elgesį, aplinkybę, ar atsakovas patyrė papildomų išlaidų dėl pareikšto didesnio reikalavimo, ir kitas šiam klausimui išspręsti reikšmingas individualias bylos aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-75-916/2023](#), 36 punktas).
111. Nagrinėjamoje byloje ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės 13 644,94 Eur turtinės žalos ir 50 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo. Pirmosios instancijos teismas tenkino dalį ieškinio reikalavimų – priteisė ieškovei iš atsakovės 12 222,38 Eur turtinės žalos atlyginimo ir 3000 Eur neturtinės žalos atlyginimo. Apeliacinės instancijos teismas turtinės žalos atlyginimą sumažino iki 11 982,38 Eur. Minėta, byloje nustatytas pagrindas padidinti ieškovei iš atsakovės priteistą neturtinės žalos atlyginimą iki 6000 Eur.
112. Pirmosios instancijos teisme ieškovė patyrė 1500 Eur bylinėjimosi išlaidų. Teismas nurodė, kad, ieškinį patenkinus 24 proc., ieškovei iš atsakovės priteistina 360 Eur dydžio bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pakeitus pirmosios instancijos teismo sprendimą (nepriteista ieškovei iš atsakovės 240 Eur gydymo išlaidų atlyginimo) patenkinta ieškinio reikalavimų procentinė dalis nesikeičia, todėl bylinėjimosi išlaidos neperskirstomos. Apeliacinės instancijos teisme ieškovė patyrė 700 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti už apeliacinio skundo surašymą ir 600 Eur išlaidų – už atsiliepimo į atsakovės atstovų apeliacinius skundus surašymą. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad yra tenkinama 2 proc. atsakovės atstovų apeliacinių skundų, todėl ieškovei iš atsakovės priteisiama 27 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo (pagal proporciją neteisingai nustatytas atlyginimo dydis). Taigi teismai, paskirstydami bylinėjimosi išlaidas, taikė [CPK 93 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytas taisykles.
113. Teisėjų kolegija nurodo, kad toks bylinėjimosi išlaidų paskirstymas nagrinėjamoje byloje neatitinka nurodytos EŽTT ir kasacinio teismo formuojamos praktikos. Nagrinėjamos bylos atveju ieškovės prašomas priteisti neturtinės žalos atlyginimo dydis negalėjo turėti esminės įtakos atsakovės teisinės gynybos nuo pareikštų reikalavimų apimčiai. Dėl to, net ir įvertinus, kad teismai prašomo priteisti neturtinės žalos atlyginimo dydį sumažino (t. y. tenkino tik dalį prašymo), vis dėlto neteisėti ieškovei neturtinę žalą sukėlė teisės saugos institucijų veiksmai buvo nustatyti, išskyrus vieno mėnesio nušalinimą nuo pareigų, tačiau, vertinant šį faktą visų nustatytų neteisėtų veiksmų kontekste, laikytina, kad jis neturėjo esminės reikšmės patirtos neturtinės žalos dydžio nustatymui. Kita vertus, tai, kad ieškovei taikyta procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo darbo vietoje laikotarpiui – šioje byloje nepažinta neteisėta, lėmė sprendimą atmesti ieškovės reikalavimą priteisti jai iš atsakovės negautas pajamas nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu nuo 2017 m. balandžio 28 d. iki 2017 m. gegužės 28 d., be to, byloje atmestas ieškovo reikalavimas priteisti iš atsakovės 240 Eur gydymo išlaidų atlyginimo. Dėl šios priežasties teisėjų kolegija konstatuoja, kad, šioje byloje paskirstant bylinėjimosi išlaidas, į nurodytas aplinkybes taip pat turi būti atsižvelgta.
114. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, konstatuoja, kad, vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais ([CPK 3 straipsnio](#) 7 dalis), šioje byloje yra pagrindas nukrypti nuo [CPK 93 straipsnio](#) 2 dalyje nustatytos proporcingo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės, tačiau nėra pagrindo spręsti, kad ieškovei turi būti atlygintos visos jos šioje byloje patirtos bylinėjimosi išlaidos.
115. Minėta, pirmosios instancijos teisme ieškovė patyrė 1500 Eur bylinėjimosi išlaidų, todėl jai priteistina iš atsakovės 1425 Eur šių išlaidų atlyginimo. Apeliacinės instancijos teisme ieškovė patyrė 1300 Eur bylinėjimosi išlaidų, todėl jai priteistina iš atsakovės 650 Eur šių išlaidų atlyginimo. Ieškovės prašomų priteisti 800 Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme dydis neviršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu, 7 ir 8.12 punktuose nurodyto rekomenduojamo priteisti užmokesčio dydžio. Ieškovei priteistina 400 Eur šių išlaidų atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. birželio 28 d. nutartį pakeisti ir ją išdėstyti taip:
„Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. vasario 14 d. sprendimą pakeisti.
Ieškinį patenkinti iš dalies.

Priteisti ieškovei I. A. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (j. a. k. 188604955), Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros (j. a. k. 288603320) ir Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato (j. a. 191207757), 11 982,38 Eur (vienuolika tūkstančių devynis šimtus aštuoniasdešimt du Eur 38 ct) turtinės žalos atlyginimo, 6000 (šešis tūkstančius) Eur neturtinės žalos atlyginimo, 5 procentų dydžio metines procesines palūkanas už priteistą sumą (17 982,38 Eur (septyniolika tūkstančių devynis šimtus aštuoniasdešimt du Eur 38 ct), skaičiuojamas nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos (2021 m. birželio 5 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, 1425 (vieną tūkstantį keturis šimtus dvidešimt penkis) Eur bylinėjimosi išlaidų pirmosios instancijos teisme. Kitą ieškovės I. A. ieškinio dalį atmesti.

Priteisti ieškovei I. A. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (j. a. k. 188604955), Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros (j. a. k. 288603320) ir Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato (j. a. 191207757), 650 (šešis šimtus penkiasdešimt) Eur bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimo“.

Priteisti ieškovei I. A. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (j. a. k. 188604955), Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros (j. a. k. 288603320) ir Marijampolės apskrities vyriausiojo policijos komisariato (j. a. 191207757), 400 (keturis šimtus) Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Grażina Davidonienė

Gediminas Sagatys

Donatas Šernas